

Stres a charakterová struktura

Syntéza konceptů Davida Boadelly

Na základě přednášky uskutečněné v Tavistock Institute of Human Relations, Londýn, 18. ledna 1974.

ČÁST I: LIBIDINÓZNÍ ENERGIE A LIDSKÝ KONTAKT

Po Freudovi existovaly dva převládající proudy ve vývoji charakterologie: na jedné straně zde byl systém charakterových typů založených na rozlišení vývojových stádií: orálního – análního – genitálního, který sledoval Freudovu původní psychologii instinktů s jejím zaměřením na bloky libida. Klasická díla charakterologie v první polovině století byla Reichovo Character analysis (1) a Fenichelovo Psycho-analytic theory of the neuroses (2). Fenichel studoval s Reichem a mnoho z jeho myšlenek zahrnul do své knihy.

Po Reichově smrti se dva lidé pokusili znovu promyslet dynamiku charakteru na základě Reichova přístupu. Elsworth Baker v Man in the trap (3) shrnul hlavní charakterové typy popsané Reichem a přidal některá vlastní nová dělení. Druhým pokusem, který dál stavěl na Reichových konceptech charakteru, rozšířil je a prohloubil, byl pokus Alexandra Lowena. Lowenova kniha The psychophysical dynamics of character structure (4) začíná tam, kde Reichova Character analysis končí, a je jednou z nejlepších knih o formaci charakteru, která kdy byla napsána. Lowenova klasifikace v principu zůstala v termínech orality, masochismu (s analitou) a genitality, i když přidal dvě kapitoly o schizoidním a schizofrenickém problému.

Druhý proud v charakterologii sledoval trochu jinou linii vývoje, založenou nikoliv na Freudově teorii instinktů, ale na jeho psychologii ega. Harry Guntrip (5) načrtl historii tohoto přístupu od Melanie Kleinové k Fairbairnovi, Winnicottovi a škole „objektních vztahů“ britských psychoanalytiků. Práce Sullivana a Washingtonské školy v Americe má mnoho společného s tímto přístupem v tom smyslu, že důraz není kladen ani tolik na libidinózní stádia vývoje a odpovídající orální, anální a genitální komplexy, ale spíše na kvalitu kontaktu mezi lidmi. Melanie Kleinová zavedla pojmy „depressivní pozice“ a „paranoidní pozice“ pro dvě modality vztahu mezi lidmi. Karen Horneyová – následující mimo jiné směry, které jí poradil Reich – rozdělila charakterové typy na ty, které se pohybují proti lidem, ty, které se pohybují k lidem, a ty, které se pohybují od lidí. Největším úspěchem tohoto objektivně-vztahového přístupu byla monumentální kniha Franka Lakea o charakterologii (6), která se stala milníkem navzdory tomu, že trval na prezentaci své mimořádně jasné psychodynamiky v těsném spojení se specificky křesťanskými teologickými koncepty.

V posledních letech i Lowen sám publikoval dvě knihy, které zkoumají více interpersonálním způsobem dynamiku schizoidní pozice (Betrayal of the Body) (7) a depresivní pozice (Depression and the Body) (8). Ukázal se být velice kreativním myslitelem, který neustále přeformulovává svůj přístup k charakteru, zjednodušuje ho a redukuje formativní procesy až k úplným základům. Jeho nejnovější úvahy jsou reprezentovány jeho studií z roku 1973 o hierarchii charakteru (která byla publikována v Vol. 5 No. 3 Energy and Character). (10)

Lowenův přístup (s počátky u Reicha, s jeho důrazem na energii a systémy tělesného napětí) začal jako fyzikální dynamika a posunul se k celistvějšímu porozumění základních situací, které produkují charakterové blokády. Lakeův přístup, vycházející z jeho křesťanského zázemí, začal jako úvahy nad nemocemi duše, která byla zrozena do traumatických podmínek. Lake se nedávno seznámil s bioenergetickým přístupem a složil Lowenovi hold, když řekl: „Lowenova BETRAYAL OF THE BODY je překrásně napsaná detailní studie dynamiky schizoidní osobnosti. Nejsem ani schopný plně docenit jeho ohromnou bohatost vnitřních a vnějších pozorování a jejich propojení. Je nesmírně vnímavý k tělesným postižením, kterými trpí schizoidní osobnosti.“ (11)

Lowenovy charakterové koncepty jsou široce přijímány bioenergetickými analytiky, ale vývojové vnímání v této oblasti ještě nebylo rozšířeno ostatními v jeho skupině. Frank Lake si stěžuje, že teologové ani psychiatři jeho přístupu nerozumí, zatímco hospodyňky jeho kniha nadchla.

Po dobu několika let jsem se zajímal o vztah mezi charakterovými obranami a vzorci odezvy na stres u zvířat. Byl jsem fascinován prostým faktem, že dvě knihy s tak úžasným vhledem jako Lakeova a Lowenova píší tak hluboce o formaci charakteru, a přitom se vyvinuly nezávisle z rozdílných referenčních rámců.

Toto pojednání je úvodní, ve kterém se snažím uvést do souvislostí základní charakterové koncepty Lowena a Lakea, a zároveň je formulovat slovy, která jsou méně spojena s freudiánskou terminologií a těsněji s etologií. Pokusím se podívat na jejich práci z jiného úhlu, takového, který má základy mimo psychoanalytický rámec.

Wilhelm Reich ukázal, že charakter a tělesný postoj jsou sjednoceným vyjádřením základního metabolismu energie. Čtyři aspekty energetického metabolismu mohou být považovány za stěžejní pro růst a vývoj. Jsou to:

- (a) **Tok energie** neboli **cirkulace energie** mezi centrem a periferiemi v oběhových cestách. Základní rytmus natahování a smršťování (pulzace) leží u základů vegetativního života. Povaha této energie zde nebude probírána, protože jsem se jí věnoval ve své knize o Reichovi a v mnoha článcích v „Energy and Character“. Srdeční systola a diastola, pohyby střev (peristaltika) a pulzující dýchací pohyby, to všechno vyjadřuje tento energetický rytmus, který je řízen autonomním nervovým systémem. Základní emoční polaritu představuje expanzivní natahování se do světa (v radosti) a kontraktivní stahování se ze světa (v nepohodlí a úzkosti).
- (b) **Energetická hladina** neboli **stupeň nabití**. Organismická hladina energie narůstá dýcháním, které nabíjí tělesné tekutiny a krev a také okysličuje potravu pro vyživení plamene života. Jakákoliv aktivita, která prohlubuje dýchání, pomáhá zvyšovat energetický náboj. Úroveň náboje se dá stanovit krevními testy, pozorováním energetického pole (jako v práci Johna Pierrakose z New Yorku) nebo může být odhadnuta subjektivně.
- (c) **Směr energie** neboli švih. Kromě základního toku z centra do periferie popsal Lowen také podélnou pulzaci (4) z energetických center v nervových svazcích vegetativního nervového systému do koncových bodů těla, kde může být uložena ve dvou velkých zásobnících pánevního dna a hlavy. Směr energetického švihu může být dolů, což vede k vybití skrz nohy a genitálie a k opětovnému nabití z nohou pomocí funkce uzemnění (grounding), nebo nahoru, což vede k nabití přijímáním vzduchu a výživy a k vybití emocionální expresí a jazykem (funkce zvučení (sounding)).
- (d) **Kontejnment energie** neboli **kvalita organismické hranice**. Svalový systém funguje jako obal a spouštěč impulzů a tonus muskulatury odráží stupeň napětí a uvolnění při průchodu impulzů.

Každý z těchto čtyř aspektů energetického metabolismu je nezbytný pro zdravý vývoj. Na růst od závislosti dítěte k nezávislosti dospělého může být nahlíženo jako na čtyřfázový a každá z těchto fází se zvláště úzce vztahuje k jedné z energetických funkcí popsaných výše.

ČÁST II: CYKLUS DOZRÁVÁNÍ A PRIMÁRNÍ PRÁVA

Dozrávání člověka je procesem, kdy se pohybujeme od nejdelšího období závislosti v živočišné říši směrem k nezávislosti. Dítě se nemůže samo postavit větší část prvního roku. Poté, jakmile se naučí činnosti, započne svou dlouhou cestu k nezávislosti, cestu, kterou nedokončí dříve než za osmnáct či více let. Dozrávání je také klíčový koncept v úvahách D. W. Winnicotta. (3-4) Dozrávání jakéhokoliv savce se skládá ze čtyř zásadních stupňů; první dva se týkají závislosti na rodičích, další dva se týkají kroků, které vedou k nezávislosti na nich.

1. Růst uvnitř matčiny dělohy. U primátů, u kterých je novorozenec nejméně schopen se o sebe postarat, pokračuje děloze podobná jednota s matkou i po narození; dítě se přidržuje jejího těla, je závislé na její přítomnosti v procesu zvaném připoutání – attachment. Harlowovy experimenty s makaky rhesus ukázaly, že připoutání není primárně kvůli výživě, ale kvůli konejšení pokožkou a kvůli očnímu kontaktu. „Žádná forma chování,“ píše John Bowlby, „není doprovázena silnějšími pocity než chování dané připoutáním.“ (9)

2. Dítě také potřebuje výživu ve formě potravy, fyzického opatrování a všeho toho, co nazýváme péčí. Dokud není dost staré, aby se samo živilo bez závislosti na matce, nepřežije, pokud je o výživu připravíme. Tyto dva procesy připoutání a výživy jsou samostatné. O dítě může být špatně pečováno matkou, ke které se cítí připoutané; ale také může být dítě odpojené od matky, která mu poskytuje jídlo a fyzické bezpečí, ale ne lidské teplo.
3. Malé dítě potřebuje příležitosti k průzkumům. Jestliže byly procesy připoutání a výživy dobře ustanovené, jeho pohyby směrem od matky při prozkoumávání okolí jsou prvními kroky směrem ke konečné plné nezávislosti. Exploratorní hra je základem, na kterém se naučí dovednosti potřebné pro to, aby si jako dospělý obstaralo vlastní výživu. Úspěch v této oblasti je pro lidské bytosti základem pro úspěch ve zralém věku a uspokojení v práci.
4. Existuje potřeba vytvářet vztahy s ostatními v dané sociální skupině. Ty závisí na úspěšné komunikaci a na porozumění a interpretaci tělesných signálů (a v případě lidí mluvených signálů). Nejtěsnější formy komunikace nacházíme v párově vázaných vztazích.

V případě člověka uznáváme za jednu z nejvyšších známek zralosti schopnost vytvářet stabilní milostné vztahy. Tyto kontakty vedou k přenosu vztahování se od rodičovských postav a k vytváření nových připoutání, která se pak sama opět mohou stát základem pro nový cyklus v další generaci.

Erotogenní zóny a libidinózní stádia

Mezi těmito čtyřmi fázemi dozrávání a freudiánskými libidinózními stádii existuje shoda. Historicky byly oidipovské konflikty genitálního stádia první, které Freud studoval. Souvisejí s problémy v sexuální komunikaci. Druhé období, které Freud zkoumal, bylo období anální, kolem druhého roku života. Reich a další pochybovali, zda existuje skutečné análně-erotické stádium vývoje; jestliže ale předpokládáme, že anální období pokrývá zhruba tu dobu, kdy dítě získává motorickou kontrolu nad svěrači a zvládá základy chůze, je jasné, že to je klíčové období vývoje. To se vztahuje k tomu, co nazývám exploratorní fází. Freud věřil, že orální období je nejranějším vývojovým stádiem. V klasické studii Johna Bowlbyho o připoutání (9) nalezneme rozsáhlý rozbor názoru, že mnozí psychoanalytici chybují, když vidí orální fázi jako nejzákladnější. Bowlby poznamenává, že Melanie Kleinová vykazuje „ve svých teoretických formulacích hlubokou tendenci k dominanci vzájemně propojených témat potravy, orality a matčina prsu.“ Kritizuje Eriksona za jeho názor, že „základní důvěra, na kterou klade tak veliký důraz, má svůj původ v oralitě.“ René Spitz je podobně kritizován za názor, že „skutečné objektní vztahy vyrůstají z potřeby jídla“. Bowlby se domnívá, že všichni tito autoři se zaměřují v prvním roce života a později na odlišné vlastnosti.

Jerome Liss uvádí kapitolu „Proč dotyk“ ve své knize o nových terapiích tímto prohlášením:

„Freudiánská teorie říká, že orální sycení je neklíčovější vztah dítěte k jeho matce. Proto je první období života nazýváno ‚orálním obdobím‘. Freud nestudoval přímo děti, ale založil své závěry na práci s dospělými pacienty. Neřekli byste nicméně, že z pohledu selského rozumu měl Freud pravdu? Konec konců se zdá, že nejvíce zřejmou charakteristikou malého dítěte je, že křičí, když má hlad, a vykazuje velké uspokojení, když je nakrmeno. Jestliže se ale podíváme na experimentální práci Harlowa, jak ji prezentoval John Bowlby ve své skvělé a zevrubné knize Attachment and Loss, Volume I, vidíme, že se Freud rozhodně mýlil. Dětský emocionální život není zdaleka tolik ovlivněn periodickým krmením jako dostupností dotyku. Harlowova experimentální práce byla prováděna na opičích mláďatech (díky bohu), ale nic nenaznačuje, že by výsledky byly opačné pro lidské děti.“ (37)

Reich, Harlow, Bowlby a Suttie, ti všichni zdůrazňovali klíčovou roli, kterou hraje kožní dotyk a oční kontakt v raném životě dítěte. Elsworth Baker, následuje Reicha, popsal čtvrtou erotogenní zónu a libidinózní stádium: ‚zrakové‘, které, ač se překrývá s oční fází, je ještě fundamentálnější.

„Kromě obecného tělesného pocitu je oční zóna prvním dětským specifickým kontaktem s prostředím. Ve skutečnosti zůstává prostředkem s největším dosahem. Oči jsou také první traumatizovanou oblastí, ať už medikací aplikovanou při narození nebo setkáním se studenými, hrozivými nebo nenávidnými výrazy. Nepřátelské výrazy ukazují na nemožnost jakékoliv příležitosti pro vřelý kontakt plný pochopení. Plný kontakt je životně důležitý pro vývoj obecně. Podporuje pocit přijetí a pohody a povzbu-

zuje expanzi a dosahování ven do prostředí. To je zvláště důležité pro správný vývoj sensorických orgánů, které jsou všechny odvozeny z kůže nebo ektodermu. ... Tam, kde je normálně dobrý kontakt s matkou, oči zůstávají otevřené, upřímné a zvědavé, s vážnou, ale důvěřující kvalitou. Zdravé oči si vyvinou binokulární vidění, tedy vidění, které je nezbytné pro udržení dobrého kontaktu s prostředím a které dovoluje odpovídající integraci individua. Jinými slovy, dítě se může v prostředí dobře usadit, čerpat z něj potěšení a odpovídat na přijetí, kterého se mu zde dostává. Vzrušení z očí je pocíťováno přímo v genitáliích jako příjemné rozechvění." (3 p. 18-19)

,Zraková' a ,orální' fáze se tedy vyskytují ve stejném období, stejně jako fáze připoutání a výživy existují vedle sebe. Důraz, který Reich a jeho následovníci kladli na převahu kontaktu mezi matkou a dítětem nad zvláštními rysy orálního vztahu a nad jeho rámeček, je zcela ve shodě se závěry moderní etologie.

Existenciální a bioenergetické myšlení

Frank Lake vyvinul model mentálního zdraví odvozený z existenciální teologie, který zahrnoval čtyři komponenty: stav ,bytí', ve kterém dítě získává své vědomí identity skrz zkušenost kontaktu s matkou; stav ,pohody' (well-being) ve kterém získává pocit, že se může cítit v bezpečí a má nárok na podporu; stav ,úspěchu', kdy získává uspokojení z vyvíjejících se dovedností; a získání osobního ,statusu' založeného na bezpečných emocionálních vztazích s ostatními. Tyto čtyři stavy odpovídají čtyřem fázím dozrávání, které jsem popsal výše, a jsou tím pádem platné i bez specificky křesťanské příchuti, kterou jim Lake udělil.

Lowen (10) popsal charakterové obrany ve vztahu k pěti primárním právům, která jsou narušena chybnou výchovou. Práva, která popisuje, jsou:

- (1) „Právo existovat, to znamená být ve světě jako individuální organizmus. Toto právo je obvykle ustanoveno během prvních měsíců existence.“ Toto právo je spojováno s příležitostí k připoutání a přímo se vztahuje k volnému toku energie a první fázi cyklu dozrávání. Je to zkušenost být a vidět.
- (2) „Právo být v bezpečí, které se odvozuje od podpůrných a vyživovacích funkcí matky během prvních let.“ Toto právo se vztahuje k pocitu být nabit a k periodě výživy. Je to zkušenost mít a ochutnávat.
- (3) „Právo být svobodný, to znamená nebýt subjektem potřeb ostatních.“
- (4) „Právo být nezávislý, které si dítě buduje skrz prosazování sebe sama a opozicí vůči rodiči.“ Obě tato práva jsou spojována s volným energetickým švihem (který Lowen považuje za základ energie ve vztahu k realitě), s fází průzkumu a s ranými pohyby směrem k nezávislosti. Obě zahrnují zkušenost dělat a vytvářet.
- (5) „Právo chtít a mířit otevřeně a přímo k uspokojení těchto přání. Toto právo má velkou ego složku a je posledním z ustanovovaných přirozených práv. Jeho vznik a vývoj bych spojil přibližně s obdobím mezi třemi až šesti lety věku. Je silně vázáno na rané sexuální pocity dítěte.“ Toto právo je jasně spojeno s dětskou svobodou vyjadřovat přímo své pocity, což jsem nazval čtvrtou fází dozrávání. Dále závisí na jemných úpravách svalového napětí a obsahuje zkušenost dávat a brát.

Neuróza je porucha, ke které dochází působením chronického stresu. Ke stresu obvykle dochází v průběhu dětství, kdy mu dítě nemůže jednoduše uniknout. Zdá se, že zvířata se nestávají neurotickými, pokud nejsou domestikována člověkem nebo uvězněna v zoo.

Neuróza je defektem v podmínkách dozrávání, je porušením těchto základních práv. Charakterové obrany jsou zoufalými prostředky k zajištění přežití a pokračujícího růstu tím, že nějakým způsobem obnoví tato práva. Dovolí organizmu omezené fungování, které by, při vědomí prožitých traumat, bez nich nebylo možné. Jsou přeskupovacími operacemi, ochrannými vůči životu.

Na neurózy se můžeme dívat, jako kdyby byly rozdělené do čtyř skupin, které korespondují se čtyřmi fázemi cyklu dozrávání. Vzhledem k tomu, že schopnost uspokojivě zkoumat a komunikovat je založena na odpovídajícím připoutání a výživě, očekávali bychom, že se neurózy spojené s blokádami ve fázích průzkumu a komunikace mohou opírat o poruchy založené na blokáдах ve fázích připoutání a výživy. A to je také to, co skutečně nalzáme. Je možné, i když ne příliš pravděpodobné, že by osoba mohla mít

v podstatě dobré zkušenosti v prvních dvou fázích a závažná traumata by se vyskytla až během dalších dvou fází během cesty k nezávislosti. Obecně řečeno, každá konkrétní osoba pravděpodobně vykazuje určitý stupeň poruchy v každé z těchto čtyř oblastí. Charakterové obrany jsou univerzální vzorce odezvy. Jsou barvami poranění. Ale každá osoba také nejspíš vykazuje latentní schopnost fungovat v každé z těchto oblastí, která, dobře skrytá, přežívá nepoškozená. Je to tato latentní schopnost, která umožňuje terapii. Pracujeme se zdravím v pacientovi, abychom překonali jeho nemoc. Bez toho bychom se utápěli v patologii, protože žádný terapeut nemůže přinést zdraví osobě, která nenabízí nic kromě rezistence.

Nyní jsme v pozici, abychom se podívali na některé rozdíly v charakterologii navržené Lakem a Lowenem. Lowen rozlišoval 5 hlavních charakterových obranných vzorců, z nichž 2 leží v první polovině cyklu dozrávání a 3 leží v druhé polovině cyklu. Lake se oproti tomu primárně zaměřil pouze na první polovinu cyklu a popsal 4 hlavní charakterové vzorce spojené s tímto obdobím. Jeho práce je v této části detailnější, tak jako je Lowenova detailnější v pozdějších fázích cyklu. Tyto dvě charakterologie se doplňují a jsou vzájemně konzistentní.

To objasňuje následující schéma, které tvoří základ pro další výklad.

Energetická funkce	Fáze dozrávání	Základní práva	Charakterologie A. Lowena	Charakterologie F. Lakea	Odpovídající libidinózní zóna
Plynutí	Připoutání	Existovat	Schizoidní	Schizoidně hysterický	„Zraková“
Náboj	Výživa	Být v bezpečí	Orální	Paranoidně depresivní	„Orální“
Švih	Průzkum	Být svobodný & nezávislý	Psychopatický, masochistický	Sado-masochistický obrany proti obsedantně kompulzivní poruše	„Anální“
Napětí	Komunikace	Chtít	Rigidní		„Genitální“

ČÁST III: PŘIPOUTÁNÍ A ODDĚLENÍ: BOJ ZA IDENTITU

Základním právem v tomto období je právo existovat ve světě, mít pocit své vlastní identity. Dítě potřebuje blízký kontakt s pokožkou matky, což vytváří základ pro jeho kontakt se světem. Potřeba uznání skrz dotyky a pohledy, což mu přináší zkušenost, že je viděno, je absolutně zásadní pro dozrávajícím vědomí identity. Dítě potřebuje pocítovat sebe, jak je pocítováno; matka mající radost ze svého dítěte má obdobnou radost z pocítování jeho, jak pocítuje ji. Tyto kontakty-přibližování jsou základem pro personalizaci. Absolutně na nich závisí schopnost tvořit v dospělosti láskyplné vztahy. V tomto kontextu kontejnmentu v náručí matky a v její blízkosti se dítě učí definovat své vlastní hranice, učí se čelit sobě a ostatním lidským bytostem a odvozuje své vědomí, že patří do světa.

Základní hrozbou pro připoutání je anihilace odpoutáním a oddělením. Dítě, které je připraveno o tyto základní prožitky kontaktu, žije v základním a netolerovatelném pocitu děsu a zoufalství. Je to agónie fundamentální schizoidní pozice opuštěnosti a bezútěšnosti, pocitu být ztuhlý mimo tento svět. Stupeň vážnosti stresu určuje, která ze dvou dominantních charakterových reakcí na tuto polohu se vyvine jako způsob vypořádání se s netolerovatelným, jako způsob jak přežít bez zešílení. Pavlov zavedl koncept transmarginálního stresování, který si Lake přizpůsobil, aby mohl popsat funkční posun mezi dvěma velice kontrastními charakterovými reakcemi-vzorci, schizoidní obranou a hysterickou obranou, které se obě odvozují z pokusů vyrovnat se s děsem. Podstatou konceptu transmarginálního stresování je, že odpověď, která je adekvátní určité úrovni stále narůstajícího stresu, se nakonec stane neadekvátní a jakmile je dosaženo meze tolerance neboli prahu stresu, nastoupí opačný druh stresové odezvy. Vezměme si jako příklad odezvu na fyzický stres extrémního chladu. Počáteční odezva zahrnuje třes, který aktivuje svalovinu, aby zahřála tělo; osoba se také může cíleně pohybovat energičtěji, aby se vypo-

řádala s chladem. Může se pokusit zoufale uniknout někam do tepla. Tyto čím dál intenzivnější pokusy utéct od chladu můžeme popsat jako narůstající paniku směrem k teplu. Ale jestliže je stres příliš závažný, objeví se práh, za nímž se osoba vystavená chladu jeví jako chladem omámená; její aktivita se sníží, její tělo se na periferiích znecitlivuje a mrzne. V prvním stádiu stresu, které míří k teplu, jsou oheň a horko zdroje silné přitažlivosti. Ale osobě, která se na chlad adaptovala, může přiblížení k horku způsobit akutní bolest, když začíná rozmrzat. Jedna část odezvy na tento druh stresu – adaptace na chlad – pak může zahrnovat i ústup od tepla.

Tento příklad je zamýšlen jako analogie k odezvám na emoční chlad, který blokuje připoutání dítěte. Schizoidní charakterová obrana je odezvou na hlubší úroveň stresu, než je hysterická obrana; ačkoliv jsou tyto dvě obrany v mnoha směrech naprosto opačné, obě jsou pokusem vyrovnat se s tím samým druhem hrozby. Schizoidní osoba prožívá děs z ne-bytí a zavržení jako akutní panický strach, na který reaguje ztuhnutím v paralýze a fragmentací mnoha svých funkcí; hysterická osoba prožívá tento děs jako zdroj akutní bolesti, od kterého prchá pryč. Depersonalizace je základní zkušeností v obou charakterových vzorcích, protože nebýt osobou sám o sobě je základem pro polohu děsu. Ale zatímco se schizoidní charakter naučil žít s touto depersonalizací a používat jí jako ochranu proti dalšímu stresu způsobovanému lidmi (forma adaptace na chlad), hysterický charakter od depersonalizace prchá. Všechny jeho obrany se soustřeďují na to, aby se jí vyhnul.

Funkční identita a antiteze

Frank Lake věnoval sedm stran své knihy (6) shrnutí kontrastů mezi schizoidní a hysterickou reakcí. Několik z nich uvádím níže. Ilustrují Reichův koncept funkční identity a antiteze.

HYSTERICKÁ REAKCE	SCHIZOIDNÍ REAKCE
Reakce na děs směřuje k lidem a hmotnému světu.	Reakce na děs směřuje pryč od lidí a z materiálního světa.
Extraverze a obrana připoutáním k lidem a věcem.	Intraverze a obrana odpojením od lidí a věcí.
Separální úzkost; znepokojení, když není věnována pozornost.	Úzkost ze závazku; znepokojení, když pozornost je věnována.
Touha po dotyku; potřebuje být držený a objímáný.	Stahuje se pryč od dotyku; nemůže snést objetí nebo pevné uchopení.
Užívá si okázalé rozmáchlé extenzorové pohyby.	Pohyby vyjadřují obranu, schoulení se a objímání sebe sama.
Přehnaně komunikativní; potřebuje mít bohatý sociální život.	Nedostatečně komunikativní; potřebuje velké bezpečné oblasti prázdnoty.
<u>Když trpí, sežene si obecnost.</u>	Odplíží se trpět v tichu.
<u>Aby nahradil jakýkoliv nedostatek, obrací se k lidem.</u>	Aby nahradil vnitřní nedostatek, obrací se ke knihám nebo rozjímavé mentální aktivitě.
Příjemně vzrušen publicitou.	Zděšený publicitou, miluje soukromí.
Dovolená je jako malá smrt.	Dovolená je jako začátek nového života.
City mají tendenci být explozivní.	City mají tendenci být implozivní.
Nutková potřeba být viděn. Oděv je používán, aby přitáhl pochvalné pohledy a dělal mladším.	Nutková potřeba nepřitahovat pozornost. Oděv je používán, aby popřel pohlaví a dělal starším.

Dívání se a vidění

Elsworth Baker rozlišoval mezi ‚zrakově potlačeným‘ charakterem, který koresponduje se schizoidní obranou, a ‚zrakově neuspokojeným‘ charakterem. Jeho jediným příkladem druhé kategorie je ‚voyér‘. Na voyéra může být ale pohlíženo jako na speciální případ hysterické potřeby viset na kontaktu. Protože jsou přímočařejší sexuální postupy příliš silně potlačeny, voyér visí očima. Soudě podle rozsáhlého prodeje nudistických časopisů, tendence k voyérství je velmi rozšířená. Libidinózní fantazii popisuje Lake jako integrální součást touhy hysterické polohy:

„Skutečné osobní dobro, které hojně proudí z matčina těla, její plná prsa, její oblé a jemné údy, její hebký dotyk, její vzrušující vůně, to všechno ztratil. A nikdy se s touto ztrátou nesmířil. Je zafixovaná. Jeho mysl vlastní obrazové galerie těchto žádoucích objektů. Je vždy otevřená pro osamělou osobu, která si tuto soukromou galerii může prohlédnout. Když jde ulicí, projikuje, téměř nevědomě, tyto obrazy před sebe. Jeho oči se zdají být, podobně jako u některých druhů hmyzu, vepředu na koncích dlouhých pátravých tykadél, tak citlivých na přítomnost některého z jeho oblíbených tvarů, a to i na velkou vzdálenost.“ (6 p. 372)

Zatímco pravý hysterik může najít způsoby, jak získat dotyk pokožky, po kterém hladoví, voyér se musí spokojit s tím, že se dotýká objektu svých fantazií očima. Když se na něj dívá dívka na obrázku, cítí přijetí, které potřebuje, ale oční kontakt ve skutečném životě nese příliš mnoho energetického náboje, aby to pro něj bylo pohodlné. (Jak je pro voyera trapné podívat se klíčovou dírkou a najít jiné oko, jak se na něj dívá zpět!) Význam voyérství v kultuře celkově byl jasně pochopen Johnem Bergerem, který ve své knize o způsobech vidění ukázal, jak tento způsob vidění mění lidi v objekty:

„Být nahý znamená být sebou. Být obnažený znamená být viděn nahý ostatními, ale nebýt rozpoznán jako osobnost. Nahé tělo musí být viděno jako objekt, aby se stalo obnaženým. Pohled na něj jako na objekt stimuluje jeho použití jako objektu. Nahota odhaluje sebe. Obnaženost je vystavena. Být nahý znamená být bez masky. Být vystaven znamená mít povrch své pokožky, chlupy na svém těle přeměněny na masku, které se v této situaci nemůžeme nikdy zbavit. Obnažený je odsouzen k tomu nebýt nikdy nahý. Obnaženost je forma oblečení.“ (17 p. 54)

Když není exhibicionismus v hysterikovi potlačen, dochází k identifikaci s touto maskou. Tímto způsobem kompenzuje povrchní kontakt nedostatek hlubokého kontaktu a nepřítomnost skutečného uznání (podobně jako se povrchní sexuální aktivita může stát obranou proti hlubokým sexuálním pocitům).

Takže zatímco schizoidní osoba si vyvine ‚interní vidění‘ a může vidět, ale nedívá se na sebe nebo nemá ráda, když se na ni někdo dívá, hysterická si vyvine ‚externí vidění‘ a může se dívat, ale nevidí.

Dva typy rozštěpení

Základní zkušenost, která doprovází jak schizoidní tak hysterické polohy, je zkušenost rozštěpení (nebo fragmentace).

Schizoidní osoba jako by byla rozštěpena ledem: její matka je typicky chladná a nenávidná, s nenávisť zamaskovanou a hluboce potlačenou. Hysterik jako by byl rozštěpen bleskem: matka je typicky ostrá a zlostná, s často projevovaným vztekem. Může se na dítě dívat pohledem, který jako by mohl zabít.

Schizoidní a hysterické obrany jsou vnitřkem a vnějškem sobě navzájem. Mohli bychom říct, že hysterik je jako oheň, má plamennou charakterovou obranu proti ledu, který je v jeho lůně a jeho srdci. Řecké slovo ‚hysteron‘ znamená lůno; existovala teorie, že ‚hysteria‘ je způsobena ‚zadušením lůna‘ zadrženy mi animálními duchy, kteří měli být osvobozeni sexuálním stykem. Hysterik vrhá všechnu svou energii do zoufalého pokusu udržet si život a mládí a proti vnitřnímu pocitu umírání, který vyrůstá ze schizoidního děsu; oproti tomu schizoidní osoba je jako led – má ztuhlou periferii, která funguje jako bariéra, za kterou může hýčkat to málo tepla, které jí zbývá. Za schizoidní ledovou zdí se často nachází ohnivá, vášnivá přirozenost, vyděšená z toho, že by mohla vyhasnout nebo se proměnit v ohnivě peklo vzteku.

Z toho plynou typicky schizoidní noční můry o ledově studených pouštích a arktických pustinách – v podstatě smrt zmraznutím nebo pomalým vyhasnutím; kdežto typicky hysterické noční můry obsahují atomové bomby a doběla rozžhavené exploze – v podstatě smrt uhořením nebo náhlou katastrofou.

Z těchto vztahů plyne, že pokrok pro hysterika znamená pomoci mu čelit smrti ze samoty a opuštění, před kterou utíká; kdežto pokrok pro schizoidní osobu znamená pomoci jí vytvořit kontaktní kanály, kterými by mohly proudit její horké životní síly. Když se zlepšuje, může se zdát více hysterická. Pro lidi v obou charakterových situacích se terapie stává existenční záležitostí; zabýváme se existenční terapií, protože trauma zasahuje u kořenů existence.

Hysterický útěk

Jestliže je tento popis základního hysterického problému pravdivý, jak je možné, že je hysterie obvykle popisována jako oidipovský problém a hysterický charakter byl Lowenem zařazen do ‚rigidní‘ kategorie? Faktem je, že všechny rigidní neurózy mohou vyrůst z kořenů ve schizoidní poloze, jak ukázal Lowen ve své knize *The betrayal of the body*. Genitální konflikty hysterika, který se jimi zabývá, byly popsány mnoha autory. Hysterik obvykle utrpěl dvojí zklamání: odmítnutí z rukou otce, což vytváří specifickou směs vzteku blokovaného touhou a touhy blokované vztekem, kterou tak brilantně popsal Lowen; samo toto odmítnutí je pak podpořeno zoufalou potřebou odvrátit se od neuspokojivé matky a nalézt spolehlivější osobu pro připoutání. Hysterické bloky sexuální komunikace – o kterých bude více řečeno později – zase spočívají na podstruktuře zranění základní důvěry a kontejnmentu.

„Když není dětská potřeba blízkosti, tělesného kontaktu a orálního erotického uspokojení naplněna v prvních letech života,“ píše Lowen, „je přenesena do sexuálních pocitů, které se vyvíjejí během oidipovského období... Sexuální připoutání k rodiči opačného pohlaví je plně nenaplněné infantilní touhy po blízkosti.“ (7 p. 118)

Hysterik je puzen do sexuality dvěma silami: impulzem utéct ke kontaktu s člověkem, který mu může poskytnout teplo a držení, které potřebuje, a útekem od úzkosti a utrpení, které ho trápí. Ale tyto dva impulzy samotné jsou v konfliktu. Vložit své srdce do vztahu znamená svěřit se do moci někoho, kdo ho může opustit, a tak posílit zranění. Takže i když vyhledává kontakt pokožkou, hlubší spojení s jinou osobou v sobě zahrnuje velké riziko. V temných nočních hodinách, když je orgasmická úzkost na vrcholu – reprezentující, jak si všiml Reich, strach z umírání a rozpouštění vlastní identity – když je hysterik vržen k hlubšímu kontaktu s člověkem, ke kterému se obrátil pro útěchu, kdo ho může utěšit?

Hysterik žije na bitevním poli mezi ohněm a ledem. Když se příliš silně obrátí proti svým životním impulzům a potřebám kontaktu, jako zakřiknuté vídeňské dívky, které Freud léčil ve svém klasickém období, led začne získávat převahu. Celé oblasti těla mohou být energeticky znehybněné, stažené, aby vymazaly citění a vytvořily hysterickou anestézii, nebo aby znemožnily pohyb a vytvořily hysterickou paralýzu. Jak ukázal Lowen, ve věku, kdy je jednání vyvolané periferní sexualitou méně sociálně odsuzované (a může být dokonce společností přijímáno), jsou takové konverzní symptomy méně časté. Ale hysterik, který se takto neutlumí, může zažívat neustálé skryté trápení. Jeho tělo, pokud není zdrogováno do pasivity konverzními reakcemi, aktivně protestuje. V salemských procesech s čarodějnicemi byly zranění a bolesti způsobené hysterickou úzkostí připisovány ďáblu; kdyby dívky neprojikovaly svou úzkost a přiznaly se ke spolčování s ďáblem, pravděpodobně by byly upáleny na hranici jako čarodějnice. Lze pochopit, že člověk, který byl svědkem toho, jak intenzivní je primární úzkost, když konečně v terapii vyplave na povrch, si může myslet, že hysterik je posedlý ďáblem; někdy se zdá, že tělo se doslova svíjí ve svých vlastních plamenech. Pokud jsou tyto závažné autonomní symptomy potlačeny, jak tomu obvykle bývá, (neboť celá hysterická neuróza je pokusem od nich utéct a socializovat jejich panickou energii), můžeme zjistit, že strach a zděšení, které obsahovaly, je projikováno do fobií, které se týkají něčeho ve vnějším světě, například pavouků nebo aut, a ty jsou nyní zdrojem hrozby. Strach a panika, které živí hysterii, mohou být lépe schované ve fobiích, ačkoliv se mohou v plné síle navrátit v explozích či katastrofách nočních můr.

„Maximální strach,“ píše Lake, „je spojen s jakýmkoliv pohybem, který vede vystrašenou osobu i jen o krok dál od místa, kde se nachází nebo bude nacházet pečující osoba, nebo s jakoukoliv situací, která omezuje pohyb k bezpečným místům. Když totiž není k dispozici zážitek z celistvé osoby a dítě si bere na pomoc fantazii a začíná se ve své představivosti vztahovat k částečným objektům na svém vlastním těle nebo na těle jiné osoby, nebo spojovat s osobou, po které touží, tato porucha pohybu se druhotně upne

na objekty. K danému objektu, který Laughlin prakticky nazývá ‚soteria‘, vznikne vášnivé připoutání. Odtržení od něj budí iracionální strach, fobii. Další objekty jsou asociovány se strachuplnými dětskými zážitky, ty se pak nepřímo stávají centrem fobické reakce. Pokud se tyto obávané objekty přiblíží, pacient se pokusí od nich utéct, a pokud to není možné, panika ho doslova přibije k zemi.“ (6)

‚Soteria‘ jsou právě ty zdroje útěchy, které ochraňují před panikou; tisknutí se k plyšákoví nebo chlu-patému zvířeti může zaplašit noční hrůzy; dospělý hysterik, pro kterého se útěšné postavy z dětství staly zdroji bolesti nebo ztráty, se může pro tento druh ochrany obrátit k tělu milovaného člověka nebo jeho části. Mužův penis se může stát soteriálním objektem, ke kterému se tiskne jako k talismanu proti děsu; když talisman nefunguje a hysterická noční můra pokračuje, hledá jiný, uspokojivější zdroj kontaktu. Co hysterik skutečně potřebuje víc než cokoli jiného, je, aby se dostal z této pasti. Jsou spolehliví lidé, se kterými může pracovat, kteří mohou poskytnout teplo a kontejnment. To mu pomůže čelit děsům, od kterých se celý svůj život snažil uprchnout. Teď ale není vhodné popisovat obtíže a úspěchy terapeutického vztahu s hysterikem.

Schizoidní paralýza

Implozivní noční můra schizoidní osoby je uzamčena do paralýzy tím, co Lake nazýval ‚trojstranným rozštěpením‘. (11) Je zde rozštěpení mezi tělem a myslí, takže schizoidní osoba žije ve stínu depersonalizace, které se hysterik obvykle úspěšně vyhýbá; je zde rozštěpení v rámci organismu mezi panickým strachem, který zmrazí a uvězní energii a zašpuntuje vitální pocity v implodované a stažené tělesné struktuře, a vztekem, který se snaží destruktivně a explozivně vybuchnout, ale je kontrolován panickým strachem; a konečně je zde rozštěpení mezi self a vnějším světem, které vede k řadě ‚jen jako‘ vztahů. Konkrétní schizoidní obrana proti izolaci ledové pustiny bez kontaktu, což je její primární životní zkušenost, může nabývat několika forem.

Schizoidní depersonalizace vede k nejméně třem charakteristickým deformacím obrazu sebe sama: ‚svatý‘, ‚démon‘ a ‚robot‘. Svatý sebeobraz schizoidní osoby leží na prahu mystické identifikace. Taková osoba neutralizuje mrtvost a pochmurnost života ve světě aktivní nadějí na lepší život v záhrobí. Svatý má tělo jako duch, zbavené teplé krve; spiritualita a citlivost přežívají v částečně nehmotné formě. Je schopný ovlivňovat lidi nepřímými cestami, jako je telepatie. Tímto způsobem může konat ve světě dobro. Vysoké ideály a dobré úmysly schizoidního svatého mu dodávají určitou sebeúctu, kterou čelí zoufalému pocitu nebytí. Jistým způsobem žije schizoidní osoba v záhrobí, jedná a cítí, jako by její tělo už bylo částečně mrtvé, ale jako by její existence měla pokračovat i po něm. Mnoho velkých mystiků má v tomto druhu obrany skrytý schizoidní základ, čímž samozřejmě snižujeme hodnoty jejich mysticismu, jenom poukazujeme na stránky dematerializace v něm obsažené.

Svatý může udržet svou existenci jen popřením obrazu démona, který také postihuje osoby trpící schizoidní poruchou. Naneštěstí jsou božské a ďábelské dvě strany jedné mince: duchové a démoni obývají stejné noční můry. Potlačené vášně a vzteky, které běsní hluboko pod povrchem schizoidní tělesné struktury, mohou vyrazit ven skrz ventily v charakterové zamrzlosti a činí schizoidní osobu náchylnou ke zhoubným pocitům, ďábelským myšlenkám a démonickým výbuchům. Pokud podle démonických impulzů jedná v životě, máme co do činění s vražednou zuřivostí schizoidního psychopata, která jako sopka exploduje přes hranici toho, co by mohlo být, do reality. Mnohem častěji ale schizoidní osoba podle démonických impulzů nejedná; místo toho pronásledují její vědomí ve fantazii. Protože v umění byla cenzura uvolněna, viděli jsme mnoho příkladů démonické schizoidní fantazie realizovaných na scéně či filmovém plátně; ale nebudu se zde pouštět do diskuze o vhodnosti či nevhodnosti cenzury v takovýchto případech. Démonické je často dobře skryto a vyjeveno jen částečně, jak Lowen popsal ve své kapitole o démonech a monstrech. Démonické jednání tohoto typu může být základem persekčních útoků na děti, které je maskované andělskými úmysly. (viz Schatsman) (13)

Třetí velmi častý schizoidní obraz a tělesná struktura je ‚robot‘. Robot je mechanický člověk, bez zjevných pocitů, který našel způsob, jak ve světě fungovat bez těla a krve. Mnoho schizoidních lidí je fascinováno stroji, počítači a elektronickými zařízeními (i když pokud mají také paranoidní sklony, mohou se jim tyto jevit jako persekční objekty); v přehnaném důrazu na intelekt a vyšší mozkové funkce,

kteřé nacházíme v rámci této obrany, vidíme pokus emulovat fascinující jistotu a nadřazenost počítače. Pocity mohou být ponořené, tělo může být mechanické, ale skrz život řízený chladnou myšlenkou může být zachována slabá identita, která vyvažuje temný vír nicoty rozprostírající se pod nohama schizoidní osoby, kdykoliv se odváží podívat dolů.

„Na klinickém semináři v mé pracovně,“ píše Lowen, „byl prezentován mladý muž, jehož fyzická podoba silně připomínala obrázky Frankensteinových monster. Měl tu samou tuhoun, mechanickou chůzi, hranatá ramena, hluboko uložené neživé oči a výraz tváře jako monstrem z filmů.“ Ale pod tímto zevnějškem robota leželo „křehké a vystrašené dítě, které si nějak vyvinulo tento nezvyklý vzhled, aby se chránilo před necitelným světem.“ (7 p. 147)

Nebudu zde uvádět nic o léčbě schizoidního utrpení. Postavit most zpět k teplu není snadné, ale Lowen i Lake popsali energii, kterou schizoidní osoba vloží do svého léčení, když zjistí, že terapeut má skutečný zájem a pokoru ve svém úsilí jí pomoci. Určitým způsobem je schizoidní osoba přístupnější, protože je ke svým problémům blíže než některé více vrstevnaté neurotické vzory. Některé aspekty léčení schizoidní osoby byly také popsány v mém článku „The Divided Body“ (14) v čísle Energy and Character, které obsahovalo několik dalších příspěvků na téma schizoidního problému.

ČÁST IV: VÝŽIVA A DEPRIVACE: BOJ O POTRAVU

Dítě odvozuje svůj pocit bytí, identity a lidské přirozenosti ze své zkušenosti připoutání během přibližně prvního roku života. Během této doby je ale také na matce zcela závislé, co se týče péče, potravy a orálních potřeb. Dobrá matka nejenom podporuje dítě v jeho identitě svým dotykem a pohledem, ale také ho živí mlékem ze svého těla nebo jeho náhražkou. Ve fázi připoutání je důležitá zadržující (containing) funkce matčiných paží a očního kontaktu, které posilují objetí z dělohy. Když dítě přijímá potravu, stává nádobou, když matku, nebo to, co mu matka nabízí, vpíjí do svého těla, zatímco matka se stává obsahem. Problémy se v tomto vztahu týkají toho, jak svět chutná, vnitřního pocitu well-being.

„Musí dojít k učicímu procesu,“ píše Bjorn Christiansen, (15) „aby bylo sání plně uspokojivé, a pokud k žádnému učicímu procesu nedojde, ať už proto, že množství mléka je nedostatečné, dětským ústům je vnuceno více mléka, než může jeho trávicí systém přijmout, nebo je krmení vázáno strnulým časovým rozvrhem, který není synchronizován s vlastním rytmem dítěte, nebo je vykonáváno v atmosféře neklidu, podráždění a odmítání, setkáváme se s několika možnostmi. Jednou z možností je, že se sací reflex bude dále uplatňovat jinými způsoby. Ale je zde také možnost, že trvale neuspokojivá situace způsobí v dítěti posturální změny, změny, které budou předcházet jeho opakované frustraci.“ Christiansen pokračuje rozlišením mezi dětmi, které „se jeví vždy hladové a jsou vzrušené v době krmení,“ a ostatními, které vypadají „jako by nebyly nikdy hladové a snadno se při krmení vyruší.“

Dítě může být ve zranitelné situaci při sání vystaveno různým druhům stresu. Mléko může být příliš horké nebo příliš studené, nebo nemusí být směs správná, pokud je krmeno z láhve. Nebo v případě, že je krmeno z prsu, může mléko docházet, takže potravu je málo, nebo může špatně chutnat. Krmení se, místo toho, aby bylo zdrojem výživy, může stát zdrojem strachu; buď v situaci, kdy je připraveno o správnou výživu, nebo když je doslova zaplaveno špatnou potravou. „Mnoho lidí, kteří vesele obhajují krmení z láhve,“ píše Bevan-Browne, „by bylo překvapeno a zděšeno, kdyby se mohli zúčastnit psychiatrického sezení, ve kterém pacient v rámci léčení reprodukuje pocity a vjemy panického strachu z toho, že byl pronásledován a napaden hroživou zbraní, která ho přitiskla k zemi, znehbynila nebo dokonce zabila. Tento proces je vykonáván matkou nebo jejím zástupcem s těmi nejlepšími úmysly, neboť jsou přesvědčeni, že dítě potřebuje potravu a že jejich úkol je vnutit dudlík do jeho úst jakýmkoliv prostředky, ať se brání či ne.“ (16 p. 23)

Potrava je pro život nezbytná, ale jen málo věcí působí větší odpor než krmení násilím. Dospělí vězni držící hladovku, kteří byli krmeni násilím, uvádějí, že je to jeden z nejtraumatičtějších zážitků, kterým kdy prošli, a který vyvolává zvracení, poruchy trávicího traktu a vážné zdravotní obtíže. O kolik strašnější se takový zážitek musí jevit dítěti, které se učí, jak ve světě pít, a jehož pocit dobré nebo špatné pohody se odvozuje od toho, jak je krmeno? Práce Boyesenových (18) ukázala, jak zásadní jsou peristaltické pohyby trávicího traktu pro pocit sladkosti v pozdějším životě. Základním traumatem v případě narušení

funkce výživy je, že život chutná v nejlepším případě kyselé, v tom nejhorším pak chcete vyzvracet vše, co jste do sebe přijali, jako by to byl jed. Zkušenosti jako být otrávený nebo pronásledovaný prázdnotou jsou základní zkušenosti paranoidní polohy. Funkce, které živí nabíjení: dýchání, jídlo, spánek, jsou všechny oslabené. Základní hrozbou, ať už způsobenou odnětím výživy nebo jejím znečištěním, je oslabení nebo vyčerpání; je to hrozba vyčerpání životní energie.

Následuje popis, jak jedna z pacientek Franka Lakea znovu prožívala své trauma špatné výživy:

„Znovu se cítím jako dítě. (Mezi krátkými větami jsou dlouhé pauzy, její jazyk se s lepkavými zvuky pohybuje v suchých ústech. Čas od času vydává hlasité zvuky sání). Neumím mluvit rozumně. Mohu jen vidět obrazy a cítit svými ústy. Je to pocit, jako by mě to mělo udusit. Pořád žvýkat a nebyť schopná dýchat. Jako bych se nemohla odvážit přestat žvýkat, abych se mohla nadechnout. Vracím se zpátky až k tomu, když jsem byla elementárně fyzická. Omezená na svá ústa a svůj pocit tady. (Ukazuje rukou na oblast genitálií)... Cítím se jako jeden velký hlad. Chutná to nedobře, jako napůl zkyslé mléko, jako vyzvracené mléko. Je to jedovaté. Nesnáším to, být jen jeden velký apetit. Jste dohnáni k takovému bodu vnitřní bezútěšnosti, že z vás zůstalo jen to fyzické.

Dlouho dobu jsem měla ruce nahoře a držela se matčina prsu jako dítě, ale nedostala jsem se nikam. Pak jsem padala nazpátek. Cítila jsem se dočista prázdná, s nepopsatelnou chutí, s chutí bez chuti, ne hořkou ale nemocnou. Má ústa jsou suchá jako prach a celou dobu pracují. Zní to příliš živelně, než aby to bylo vyřčeno. Celé mé tělo se prostě zdá být prázdné, tápající. Celé je to hloupé. Musela jsem dostávat jíst. Vidím obraz matčina těla jako mrtvých a vyschlých prsů. Má ústa se zvětšila a natekla a já jsem cítila, jako bych byla jedna velká potřeba. Je to strašný a dusivý pocit... Prameny života mi zhořkly. Včera někde odtékala nějaká voda a mně se zdálo, že odtéká z nejhlubších zdrojů mého bytí ... Kdykoliv pomyslím na matčiny prsy, myslím na ně s pocity nevolnosti... Cítím, že mám naducané tváře jako dítě, a je to hrozná pachuč. Celou dobu zkouším sát a je to odporný pocit. Pracuji na tom, ale je to sušší a sušší, absolutně odporný fyzický pocit – prso, ve kterém není vůbec nic, celé scvrklé, tak jak matčino prso vypadalo, když umírala.“ (6)

Hrůza a odpor

Jestliže základní schizoidní zkušeností je panický strach ze ztráty bytí, základní paranoidní zkušeností je zkušenost hrůzy ze ztráty well-being. Hrůza z nevolnosti je spojena s odporem, jak ukázal Darwin:

„Soudě z obrázků, celé tělo je odvrácené pryč nebo scvrklé; nebo jsou ruce divoce napřažené, jako by chtěly odstrčit nějaký hrozný předmět. Nejčastějším gestem je zdvižení obou ramen s ohnutými pažemi přitisknutými těsně k bokům nebo hrudi. Tyto pohyby jsou skoro stejné jako ty, které obvykle děláme, když je nám zima; obvykle jsou doprovázeny zachvěním a hlubokým výdechem nebo nádechem, podle toho, zda je hrudník v tu chvíli roztažený nebo stažený. Zvuky, které přitom znějí, lze vyjádřit podobně jako ah nebo ach. Není nicméně zjevné proč, když je nám zima nebo vyjadřujeme pocit hrůzy, tiskneme ohnuté ruce k tělu, zvedáme ramena a chvějeme se.“ (19 p. 305)

Darwinův popis odporu je také velice přesný:

„Vzhledem k tomu, že pocit odporu primárně vzniká ve spojení s aktem jídla nebo ochutnávání, je přirozené, že jeho vyjádření by se mělo skládat především z pohybů okolo úst. Ale odpor je obvykle doprovázen gesty, jako kdybychom odstrkávali nechutný objekt nebo se před ním chránili. Když uvažujeme o tváři, střední odpor je vyjadřován různými způsoby: široce otevřenými ústy, jako kdybychom chtěli nechat nechutné sousto vypadnout, pliváním, vyfouknutím vzduchu skrz vysunutě rty, nebo odkašláním si. Takové hrdelní zvuky jsou obvykle zapisovány jako ach nebo ehm a jejich vyslovení je někdy doprovázeno zachvěním, přitisknutím rukou těsně k bokům a rameny zvednutými podobně, jako když zažíváme hrůzu. Extrémní odpor je vyjadřován pohyby okolo úst, které jsou shodné s těmi, které předcházejí zvracení.“ (19 p. 257)

Hrůzná zkušenost znechucení ze zdroje výživy může také nastat, jestliže je dítě nuceno strávit zážitky nebo spolknout špatné pocity ostatních lidí. Proč jsou hororové filmy nazývány hororové a ne strašné (terror)? Proč upíři, kteří se živí lidským masem, což je nechutné, vystupují tak často v hororech? Znal jsem ženu, která měla jako dítě zkušenost, když se musela dívat na svého otce, jak dohání matku k ší-

lenství. Muset se na to dívat pro ni bylo nechutné, ale nemohla se tomu nijak vyhnout. Tento zážitek ji poskvřnil a měl mnoho co do činění s jejím paranoidním očekáváním.

Perzekuční režim, který Dr. Schreber, prominentní vídeňský lékař, vymyslel pro svého syna, se skládal z celé série zakazujících a omezujících opatření, která byla nelítostně popsána Mortonem Schatzmanem. Můžeme zde vidět vztah perzekučních metod k očištným opatřením. Očištěním svého syna se snažil odstranit pocit vlastního znečištění; ke konci se pak pocit znečištění transformoval do synových paranoidních pocitů.

„Metoda Dr. Schrebera, jak naučit dítě odříkání, spočívá v nastavení hierarchie, v rámci které aplikuje svou moc na chůvu, která pak aplikuje svou moc na dítě... Otec detailně specifikuje, co dítě do sedmi let může jíst a pít při každém jídle, co nesmí nikdy jíst nebo pít, kdy může a kdy nemůže pít vodu, a jak často a v kolik hodin by měla být jídla.“ Důvody, kterými to obhajuje, jsou „prevence ‚rozmažleného žaludku‘ a získání ‚plné síly‘ trávicího systému.“ (13)

Při prvním náznaku jakýchkoliv preferencí nebo chutí pozitivních nebo negativních ve vztahu k danému jídlu Dr. Schreber doporučuje: „nikdy bychom se neměli vzdávat; neměli bychom dát dítěti ani sousto čehokoliv jiného, dokud plně nesnědlo odmítanou potravu.“

„Otec požaduje,“ vysvětluje Schatzman, „aby dítě neposlušovalo přirozené dětské přání jíst... Aby splnilo požadavky otcova systému, dítě by se muselo naučit zapomínat a zapomenout, že ignoruje všechny signály hladu (a některé signály nasycenosti) ze svého trávicího traktu. V podstatě by muselo zapomenout, zvláště mezi jídly, že má žaludek.“ (13)

Dr. Schreber věřil, že odepření potravy je způsob, jak zadusit „prosakující jed duše“. Vyhladovění emocí, se kterými nesouhlasil, popisoval jako ‚jemné zacházení‘. Schatzman tvrdí, že se otec těmito režimy snaží vymýt svá vlastní ‚prohnilá místa‘; naneštěstí nemáme žádné informace o jeho vlastním znečištění nebo deprivčních problémech v dětství, které se snaží neutralizovat skrze výchovu svého syna.

Alexander Lowen popsal případ Alda, nutkavého přejídače s paranoidní osobností. Aldova matka byla „posedlá funkcí trávicí trubice. Úspěšnost dne se měřila množstvím jídla, které snědl, a pravidelností jeho stolice. Jestliže měl jeden den zácpu, dostal klystýr. V konečném důsledku bylo jeho tělo matkou znásilněno na obou koncích.“ (7)

Lowen spojil nutkavé přejídání s paranoidním chováním. „Nutkavý jedlík ‚realizuje‘ své pocity frustrace, vzteku a viny přejídáním. Přejídání slouží k tomu, aby zeslabilo jeho pocity frustrace, vyjádřilo jeho vztek a koncentrovalo jeho vinu. Jezení a hltání jsou infantilní způsoby vyjádření agrese. Nutkavé přejídání je doslova skoncováním s potravou nebo její destrukcí, potrava je zde symbolem matky.“

Nejhorší možná věc, kterou mohla matka Aldovi udělat, bylo „obnažit před ním svá prsa. Je to odpor- né.“ Zároveň Aldo cítil: „Nezasloužím si potěšení, protože jsem zlý. Je ve mně příliš mnoho nenávisti.“ (7)

Paranoidní zástěna

Vědomí hrůzy dítěte u prsu, popsané v dlouhé citaci Franka Lakea uvedené výše, je vyblokováno z vědomí, neboť je to nevolnost paranoidní polohy, která vyžaduje hodně odvahy, aby se jí člověk postavil, kdežto paranoidní obrana projikuje pocit pronásledování na postavy v aktuálním prostředí a odráží ponížující pocit slabosti a prázdnoty paranoidními bludy velikášství. Stejně jako nutkavý přejídač absorbuje něco ze svého vzteku a nafoukne své tělo, aby bylo větší, takže není tak nepatrné a vystavené zranění, tak paranoidní osoba, když cítí hrozbu, postaví určitý druh zástěny, přes kterou je obtížné (i když ne nemožné) se k ní dostat blíž. Bylo by zajímavé poslechnout si komentáře Johna Pierrakose ohledně energetického pole vybuzené paranoidní osoby. Já jsem ho rozhodně cítil jako elektrický plot, který tvořil hranici několik metrů od těla, a který měl neutralizovat a odrazit možný útok nebo invazi. Slovo ‚hrůza (horror)‘ se odvozuje od slov spojených s ‚chundelatý‘, ‚chlupatý‘, ‚štetinatý‘ a od zvířat jako je vlk a ježek. Když se třese, naskakuje nám husí kůže; vlčí chlupy se zjeví stejně jako ježčí bodliny, aby odrazily útok. Paranoidní zástěna je v tomto smyslu hrůzná a paranoidní charakter je bodlinatý a ostnatý jako kaktus, který se musí zabarikádovat proti nájezdníkům, kteří ho olupují o výživu. V plně rozvinutém paranoidním systému existuje primární blud perzekučních sil. Morten Schatzman zasvětil celou knihu tomu, aby ukázal, že perzekuční bludy musí být brány vážně. Jsou autentickým odrazem skutečných

perzekučních událostí; je to právě zjištění, že zdrojem perzekuce byl někdo, koho člověk potřeboval jako zdroj výživy a komfortu. Toto zjištění je tak bolestné, že mu nelze jednoduše čelit vyjma případu, kdy je k dispozici podpora terapeuta.

Možnosti, které měl Lowenův pacient Aldo před sebou, byly buď žít silou vůle anebo to vzdát. „Ale užívat sílu vůle, jako kdyby každé sousto jídla bylo záležitostí života a smrti, by ho změnilo na monstrem,“ píše Lowen. „Potřebuje svou vůli, aby podepřela jeho všemohoucnost, protože když vůle selže, upadne do ponížení.“

„Aldovy těžkosti spočívaly v neakceptovatelnosti řešení, která se nabízela jako odpověď na jeho problém: identifikovat se se svým tělem se všemi ponižujícími konotacemi, nebo popřít tělo a uniknout do paranoidního myšlení. To první bylo nesnesitelné, to druhé vedlo ke katastrofě. Nepříjemné pocity v těle a jeho neatraktivní vzhled ho donutily, aby se pokusil najít svou osobní hodnotu ve své mysli. Tak jak to viděl, ‚nicota‘ jeho těla mohla být vyvážena všemohoucností jeho mysli, znečištění jeho těla čistotou jeho mysli. Skrze vůli se jeho odmítané a opovrhované tělo stalo pouhým nástrojem akce.

„Na situaci, kdy je tělo pocíťováno jako neakceptovatelné, lze reagovat dvěma způsoby. První způsob je ‚umrtvit‘ tělo, stáhnout se dovnitř do ulity a omezit své aktivity. Druhý způsob je stáhnout se nahoru, povznést se nad tělo pomocí přehnané identifikace se svým egem a svou vůlí. Druhý způsob je paranoidní mechanismus. Vede k velikášským bludům (megalomanie), myšlenkám o odkazech (lidé o mně mluví) a pocitům pronásledování (lidé jsou nepřátelští)... Paranoidní osoba ‚zdivočí‘. Když jeho energie stoupne do hlavy, jeho ego se nabije příliš, jeho vůle se stane nadlidskou silou a jeho tělo bude schopné akcí, které jsou normálně nemožné.“ (7)

Alternativou ke zdivočení je smrt. Lowen to uvádí do souvislosti se schizoidním únikem, ale já bych preferoval zdůraznění alternativy k paranoidní obraně, kterou nabízejí depresivní reakce. Protože v které charakterové reakci nalézáme nejtěžší paralýzu vůle, takovou, že se tělo stává ‚neschopným dokonce i takových akcí, které jsou normálně možné,‘ když ne v depresivním charakteru?

Stejně jako jsou dva základní reakční vzorce na děs z nebytí ve fázi připoutání jeden opakem druhého, jsou i paranoidní a depresivní reakce protikladné, přesto obě podvyživené z té samé podstaty. Ale zatímco se paranoidní osoba pokouší vyplivnout špatnou chuť a dát zlo, které se snaží v sobě popřít, za vinu světu, depresivní osoba se identifikuje se špatnou chutí a dává vinu buď svému tělu nebo sobě. Když se paranoidní reakce zhroutlí, osoba upadá zpět do ponížení a slabosti orální deprivace nebo orální perzekuce, kterou trpěla. Naopak, pokud depresivní osoba vstoupí do manické fáze, mohou se u ní vyvinout velikášské bludy a všemohoucnost, které budou stejně silné jako u jakékoliv paranoidní osoby.

Morton Schatsman podobně poukázal na to, že u Dr. Schrebera „můžeme vzlet k vysokým morálním ideálům považovat za jeho způsob popření nebo útěku od hrozby jeho ‚depresivních emocí‘; může jej používat jako, vyjádřeno výrazem Melanie Kleinové a Donalda Winnicotta, anglických psychoanalytiků, ‚manickou obranu.‘“ (13)

Lake ve skutečnosti navrhuje, že rozdíl mezi paranoidní odezvou, kdy obviňujeme svět, a depresivní odezvou, kdy obviňujeme sebe, obsahuje hranici tolerance na stres. Já sám věřím, že paranoidní trauma je vážnější, protože nastává v životním cyklu dříve. Winnicott tvrdí, že paranoidní pocit se může datovat od prvního dne života, kdežto základy deprese se datují od druhých šesti měsíců života nebo později. (34 p. 112)

Depresivní stavy zahrnují pocit ztráty, zatímco základní zkušeností paranoidní osoby je, že to, co má, je natolik bezcenné, že se toho chce zbavit co nejdříve. Lowen jasně ukázal polaritu mezi paranoidními a depresivními reakcemi, když napsal:

„Dětské duševní zdraví a přežití vyžadují, aby dítě vidělo svou matku v pozitivním světle. To se dá udělat tak, že oddělí její jasně destruktivní chování od její osobnosti a to pak projikuje na ‚špatnou matku‘. Později, když realita prokáže, že neexistují dvě matky, dítě absorbuje matčin negativní aspekt do sebe. Dítě vidí samo sebe jako padoucha nebo monstrem, které se nějakým řízením osudu chová tak, aby si zasloužilo bolest, kterou zakouší.“ (8)

Ztráta a vztek

Psychiatrie rozlišuje mezi dvěma typy deprese, známými jako vyvolaná neboli reaktivní deprese a endogenní neboli pozvolná deprese. Lake shrnul jejich charakteristiky a došel k závěru, že rozlišení je odůvodněné. Reaktivní deprese vykazuje mnohem více vzrušení a úzkosti a je spojena s hluboko pohřbeným vztekem na matku. Druhá forma deprese je charakterizována slabším energetickým systémem a je spojována s více hypochondrickými symptomy. Převládající stav dítěte v této situaci může být popsán následovně:

„Vzhledem k tomu, že osoba, jejíž dodávky výživy dítěti jsou neadekvátní, je sama přítomna, nebo je obrys jejího vytouženého prsu v dohledu, emoce pociťovaná k ní je ‚nenávisť‘, pokud výživu neposkytuje, ‚závist‘, pokud si ji nechává pro sebe a ‚žárlivost‘, pokud se zdá, že sebe nebo své prso dává jiným. Jak závist, tak žárlivost jsou více než jen pasivní přání, které by mělo být lépe nazýváno touha. Závist a žárlivost nesou destruktivní konotace. Když jsou tyto agresivní emoce – nenávisť, závist a žárlivost – obráceny díky strachu zpět na sebe, výsledný vzorec deprese je charakterizován retardací a absencí vitální dychtivosti.“ (6p.173)

Obraz vlka se zježenou srstí zahánějícího perzekuční hrozbu byl spojen s paranoidní obranou. Příběh Červené Karkulky je paranoidní depresivní noční můrou, protože vlk je zároveň ten, který požívá:

„Pokus překonat odtržení od životních potřeb pomocí fantazie o vlastnictví na sebe přirozeně bere podobu mentálních obrazů prsu plného mléka, které lze polykat. Ale pokud se prso nepoddá tak, aby z něj mohlo být mléko sáno, impuls se změní na potřebu kousat a držet se ho s fantaziemi o jeho zajištění, tak aby nemohlo zmizet, a na potřebu jeho pozření.“ (6)

Dítě, které mělo v nejrannějším období s matkou v podstatě dobrou zkušenost, může mít dostatečně silný energetický systém a pocit vlastní identity, aby bylo schopné soustředit vědoměji svůj vztek na matku jako frustrující osobu, jestliže je například znenadání odstaveno, nebo se matka začne od dítěte odtahovat, když se jeho interakce s prsem stanou osobnější. Zakoušet tento vztek je devastující, protože to je stejně jako cítit se být, Lakeovými slovy, „vrahem vlastního zdroje života.“

Bjorn Christiansen popsal situaci při odstavení následovně:

„Při odstavení může snadno vzniknout mnoho kritických situací. Pokud neprobíhá pružně a v souladu s dětským růstem a vývojem, pokud se ke konci krmení odehrává v atmosféře netrpělivosti a napětí, impulzy ke kousání jsou lehce vzbuzeny. Matka dítěte, možná již předem napjatá a nejistá, bude reagovat ještě větším neklidem, který se přenesení zpět na dítě. Jestliže se matka odtáhne, když dítě kouše nebo zkouší kousat, může to pro dítě znamenat mnohem víc, než hrozbu ztráty potravy. Celá jeho existence se může zdát ohrožená.“

„Růst zubů a vzrůstající kontrola žvýkacích svalů umožňují dítěti kousat. Tato nově nabytá schopnost se může snadno stát dvousečnou, co se týká dítěte. Agresivní kousání je často u malých dětí pokládáno za mimořádně nevhodné a nepřístojné chování. Dětský impuls kousat v odpověď na frustraci se může snadno změnit v bumerang, který se vrátí ve formě nových hrozeb a nových frustrací.“ (15 p. 103)

Bumerang funguje tak, že ven směřovaný vztek a kousání musejí kousat sebe sama a být internalizovány. Vztek obrácený zpět na sebe se stává vinou a nemá kudy ven. Depresivní osoba je naplněna „pocitem viny kvůli veškerému kousání, hryzáni se nebo šíravému způsobu, při kterém se pacient do někoho ‚zakousne‘. Za takových okolností je odvetná, pomstychtivá aktivita dobře popsána jako ‚výčitky svědomí‘, hryzáni se... ‚Špatná‘ matka a prso se, tím že nepřijdou ve chvíli životní potřeby, stávají v jistém slova smyslu ‚černými‘ a, v mentálních obrazech, napadenými. Když se matka vrátí, nebo dokonce i dřív, pokud je úzkost příliš velká, je fantazie o jejím spolknutí nezbytná, aby ji odstranila z dohledu. Tento fakt je vyjádřen i v naší řeči. Musíte ‚strávit‘ svůj vztek a ‚spolknout‘ svou zlost... Pocit, že je uvnitř něco špatného a destruktivního, je zvýrazněn autonomním nervovým systémem, který, když zaznamená vztek, přerušuje klidné operace trávení. To produkuje nervovou dyspepsii. Je snadné si všimnout, jak dospělý, který zná rakovinu jako něco, co ničí tělo určitou špatností zevnitř, interpretuje depresivní pocit spolknuté destruktivity, jako kdyby znamenala rakovinný růst, u kterého nemůže doufat ve zlepšení.“ (6 p. 119)

Zatímco nutkové přejídání se často asociuje s paranoidními obranami, nutkové odmítání jíst je časté v depresivním stavu. Otto Fenichel poukázal na to, že „odmítání jídla je nejen nejvíce rozšířeným symptomem melancholie; je to průvodní jev každé deprese.“ (2) Nakolik je toto pravda, záleží na intenzitě

deprese a efektivitě opatření proti ní. Depresivní osoba, kterou jsem znal, jedla jen naprosté minimum, aby se udržela naživu: jídlo jí nepřinášelo žádné potěšení a litovala každé trošky energie, kterou musela vynaložit, aby se nasýtila. Její historie zahrnovala matku, která jí odepírala jídlo jako správný způsob, jak jí přimět k řádnému chování, a to dokonce do té míry, že zamkla všechny spíže v domě. Je to jako kdyby deprivované dítě, které vyrůstá v takovém domě, říkalo, shodně s jedním z Lakeových pacientů, „Podívej, nemůžeš mě obviňovat z toho, že jsem snědl něco, co jsem neměl, když vidíš, že nejím skoro nic.“ Je zde také skrytá odvěta, „protože mě nekrmíš ty, budu dělat minimum, abych se nakrmil sám.“

Na druhou stranu, pokud může být orální touha přemístěna z lidí na věci, odnětí lásky osobou může být kompenzováno čerpáním dalších potřeb z věcí. To je reakční vzorec, který Baker nazýval „orálně nespokojivý“. Lake popsal svou pacientku, kterou nemiloval manžel:

„Každý den pro sebe upekla tři dorty, naplnila je šlehačkou a celé je sama snědla. Doktor mi řekl, že se evidentně dostává z deprese, když dokáže projít okolo cukrárny, aniž by se poddala, jak to dřív dělala, svému nutkání vejít, koupit si tabulku čokolády a celou ji na posezení sníst.“ (6 p. 118)

Zármutek a vina

Depresivní stav má dvě složky, pocit deprivace a prázdnoty a sebe hryzající vztek: pocit zármutku kvůli ztracenému nebo chybějícímu pocitu živosti (protože tohle je, jak Lowen ukázal, skutečně to, pro co člověk s depresí truchlí), a pocit viny z hněvivého protestu. Dvě formy deprese, které jsou rozlišovány klinicky, jsou spojeny s těmito dvěma složkami, i když mohou společně existovat a prolínat se v obranách kteréhokoliv člověka. Způsoby, jak se vyrovnat se ztrátou a vinou, jsou ale různé. Základem uspokojení výživou je být naplněn, ale „být naplněn znamená být plný,“ a to znamená mít plné břicho, ať už dobrého jídla nebo dobrých pocitů.“ (8 p. 49)

Lowen (4) popsal energetickou strukturu orálního charakteru jako prázdný pytel. Tento prázdný pytel vyjadřuje energetickou kvalitu prázdného prsu, od kterého se tento stav, doslova i obrazně, odvozuje. Osoba v takovém stavu si myslí, že potřebuje něco zvenčí, náhradu za mléko, která ho naplní a nafoukne. Ale dospělý není dítě a náhražky orálních potřeb – jídlo, pití, drogy, na kterých se může stát závislým – nemohou nahradit výživu, kterou postrádal jako dítě. Co potřebuje, je agrese nutná k tomu, aby si dokázal obstarat svá vlastní život podporující spojení. To vyžaduje mobilizaci energie pro vybití ven a dolů v živé motorické funkci, která je základem exploratorního výkonu. Orální tendence nafoukat se směřuje přesně opačně:

„V depresivním stavu je ego svázáno se zhrouceným tělem, neboť bylo přemoženo pocity beznaděje a zoufalství. Zápasí, aby se osvobodilo, a když se mu to podaří, stoupá triumfálně jako balónek puštěný z dětské ruky a čím víc stoupá, tím víc se nafoukuje. V manickém stavu pozorujeme vzrůst hladiny energie, ale tato zvýšená hladina energie nebo energetický náboj je omezen na hlavu a povrch těla, kde aktivuje vůlí ovládaný svalový systém a způsobuje charakteristickou hyperaktivitu a přehnanou výřečnost. Tento směr proudění, spíš nahoru než dolů, nevede k vybití, protože to je funkce dolní části těla. Místo toho slouží k soustředění pozornosti na jedince a představuje pokus obnovit pocit infantilní všemohoucnosti, který byl předčasně ztracen.“ (8 p. 42)

Vypořádání se s vinou záleží na druhou stranu na tom, zda může být přenesena na tělo nebo jeho část, nebo zda je předmětem obviňování celého self. Hypochondrie je někde na půl cesty mezi paranoidním obviňováním ostatních a depresivním obrácením se na sebe.

„Příznaky jsou popisovány takovým způsobem, který dává vinu fyzickému tělu... Výraz ‚Musím si hlídat zažívání, svůj žaludek, nebo obecněji svou sílu‘ vyjadřuje ostražitou detailní pozornost charakteristickou pro paranoidní obrany. Používané přídavné jméno může být často ‚slabý‘. ‚To je mé slabé srdce, záda, nebo nervy‘... Buď v obecně fyzickém, duševním, nebo emocionálním smyslu, nebo ve vztahu ke konkrétnímu orgánu se setkáváme s otevřeně deklarovanými pocity ‚oslabení‘, ‚vymačkání‘, ‚zneschopnění‘, ‚vykastrování‘, ‚zmrzačení‘, ‚mdlob‘, ‚ochablosti‘, ‚neduživosti‘, ‚malátnosti‘, nebo ‚být slabý jako kotě‘.“ (6 p. 1079)

Podobně jako se paranoidní osoba vyrovnává s pocity špatnosti tím, že je vyplivne ven z těla, hypochondr se může obrátit proti částem těla, které pokládá za zodpovědné za své utrpení, a snažit se je

odstranit. „Musí je ‚dostat ze sebe‘, ‚zbavit se jich‘, nebo ‚si je nechat odstranit‘.“ Tato smyšlená obrana je zodpovědná za ochotu hypochondrických pacientů podstoupit velké chirurgické zákroky, při kterých jsou jim odstraněny orgány nebo jejich části.“ (6 p. 1093)

Pokud je ale naopak vina spojena s celým self, takže se nedostatek lásky zdá být důsledkem vlastních špatných činů, máme situaci popsanou Melanií Klein:

„Předmětem, který je oplakáván, je matčino prso a to všechno, co prso a mléko představují v dětské mysli: zejména lásku, dobrotu a bezpečí. Ty všechny pociťuje dítě jako ztracené, a tuto ztrátu vnímá jako důsledek svých vlastních nekontrolovatelně nenasytných a destruktivních fantazií a impulzů proti matčiným prsům.“

Lowen poukázal na zvláštní nelogičnost, která vede Melanii Klein k domněnce, že nepřítelství je primární a ztráta je sekundární, zatímco pravdivý je opak. Ale to je přesně, jak to vidí dítě. Jestliže je potrava nebo láska odepřena jako trest za špatné chování, jedinou nadějí na jejich navrácení je dobré chování. Odpovědí na vinu může být pouze napravené chování. Od té chvíle se může dětské chování stát formou platby, za kterou má dítě šanci dostat jako odměnu lásku. Láska už není něco, o co se může s důvěrou opřít, musí si ji odpracovat jako povinnost. Esencí viny je pocit, že někomu něco dluží. Když se depresivní osoba snaží splatit svůj dluh, je chycena v uzavřeném kruhu nutkavé práce. Ale když správně rozezná, že ať se snaží, jak chce, láska, kterou potřebuje, nepřijde, nemůže být obnovena, je ztracena navždy (alespoň tím způsobem, kterým se z ní těšila), pak už není otevřená žádná úniková cesta z pocitu viny a naprostého sebe-odsouzení. Všechny tyto úvahy jsou platné pro přechod od závislosti ke stádiu, kdy by dítě mělo růst směrem k určité nezávislosti na matce.

ČÁST V: PRŮZKUM A POTLAČENÍ: BOJ ZA ÚSPĚCH

Problémy schizoidně-hysterické pozice a paranoidně-depresivní pozice se mohou vyskytovat samostatně nebo mohou koexistovat. Setkáváme se s depresivními lidmi se silnou schizoidní částí i s hysterickými lidmi s paranoidním elementem v jejich struktuře. Jakákoliv kombinace těchto obran nebo všechny dohromady mohou být základem konkrétních obran spojovaných se třetí a čtvrtou fází cyklu dozrávání a pomáhají je utvářet.

Jaké jsou charakteristiky fáze průzkumu? Průzkum (exploration) doslova znamená „vytékat“. Znamky exploratorního chování nalézáme dokonce i u prostých jednobuněčných organismů, jako je améba, ale u vyšších živočichů je obvykle spojováno s pohyby, kterými živočich prozkoumává svůj životní prostor. U savců, kteří mají prodloužené období připoutání k matce, je hlavní fáze průzkumu iniciována začínající pohyblivostí, která je závislá na schopnosti chodit, a tím pádem podniknout první kroky do světa – pryč od matky. Anthony Barnett, zoolog z Glasgow, v diskuzi o exploratorním chování zvířat udává, že:

„Tento druh chování závisí na osvobození od fixovaných směřování a dovoluje nezávislost na nárocích bezprostředního okolí.“ (21)

Alexander Lowen zcela nezávisle předložil myšlenku, že právo být svobodný a právo být nezávislý jsou základní práva a frustrace z jejich narušení vede k psychopatickým, respektive masochistickým charakterovým reakcím. Lowen definuje svobodu jako stav, kdy člověk není předmětem potřeb ostatních, zejména předmětem kontroly ze strany rodičů; nezávislost spojuje s dětskou schopností rozvinout sebe-prosazení pomocí opozice proti nárokům rodičů. Není mi jasné, jak se svoboda a nezávislost liší, a raději na ně pohlížím jako na dva aspekty potřeby prozkoumávat své vlastní prostředí a rozhodovat o něm, obdobně jako to dělal Anthony Barnett. Pak je zde jasná cesta k pochopení psychopatických a masochistických obran jako polarizovaných reakcí na principiální blok průzkumu, což je potlačení.

Lowen spojuje potlačení s událostmi mezi prvním a třetím rokem života. „Odvozuje se od matky, která je příliš ochranná, přehnaně pečující a pozorná. Materiální pohled na dětské blaho nahrazuje něhu a lásku, což má dopad na rostoucí nezávislost nové osobnosti. Nazývá se to ‚smothering‘ (dušení) místo mothering (mateřství). Bere na sebe různé podoby jako nucení k jídlu, starost a zájem o funkci střev a přehnaně horlivá péče o to, aby se dítě nezranilo při fyzické aktivitě. To vše ve jménu lásky; výsledkem ale je potlačení rostoucího ega dítěte. Odpor a vzpoura jsou brzy potlačeny, sebe-prosazení a sebe-řízení nejsou dovoleny. Pod diktátem toho, že ‚matka to ví nejlíp,‘ je dětský duch doslova rozdrcen.“ (4)

V obou ranějších fázích připoutání a výživy byl koncept transmarginálního stresování používán jako práh, který odděluje dva polarizované typy charakterové reakce: aktivní formu protestu a pasivnější formu protestu. Dítě může v odpovědi na hrozbu potlačení svých exploratorních potřeb obdobně volit mezi dvěma druhy odezvy a to, jakou cestu zvolí, může často odpovídat úrovni stresu. To, co se děje v tomto období, je v podstatě zápas o moc; jestliže jsou rodiče úspěšní ve své snaze zlomit vůli dítěte a rozdrtit jeho ducha, výsledkem bude typická masochistická charakterová obrana. Jestliže ale dítě odpoví prosazením vlastní síly a kontroly, je položen základ pro reakční vzorec psychopatického charakteru.

Rozdrcení nebo deformace podélné pulzace těla je základní hrozbou pro energetický metabolismus. Vede ke stlačení energie do dolních segmentů těla s pánevním přeplněním a městnáním a přehnaně aktivní flexí těla v masochistickém vzorci, nebo k vytlačení energie vzhůru do vyšších segmentů těla s expanzí v oblasti hrudi a hlavy. Hlavní zásobník na jednom či druhém konci těla je vystaven tlaku, který deformuje podélný tvar těla masivněji než u jiných struktur.

Analita a motilita

Oba tyto reakční vzorce jsou formovány v období, které Freud nazýval ‚anální‘. Jaký je vztah mezi analitou a průzkumem? Bjorn Christiansen to vyjádřil následovně:

„Vyměšovací proces znamená víc než jen pasivní zkušenost požitku. Pro dítě reprezentuje novou oblast kontaktu s prostředím. Produkty jeho vyměšování probouzejí v dítěti pozitivní zájem, co se týče chuti, vůně a doteku, a celý proces v tom nejširším smyslu se zdá být důležitým testovacím terénem pro počínající sebe-objevovací tendence dítěte. Tím, že nechá anální produkt, část sebe sama, odejít, se dítě učí opouštět, rozvazovat svůj symbiotický vztah k matce.“

Toto období rozvolňování vztahu s matkou se shoduje s obdobím chůze. Gerda Boyesen to popisuje takto:

„Požitek z kopání a požitek ze sebe-prosazení jsou silně spojeny s pocitem tělesných proudění, která dosahují do hýžďových svalů; ty jsou bodem, kde ‚se stavíme na vlastní nohy‘; nesou tělo vzpřímeně, dělají ho nezávislým a také napřimují krk. To všechno poskytuje pocit sebe sama, pocit nezávislosti a vlastní hodnoty, hodnoty jako samostatné bytosti. Tento proces také činí dýchání volnějším a postavu vzpřímenou a hrdou, s přirozenou důstojností, která je typická pro držení těla nezávislé lidské bytosti.“ (18c)

Příjemná chůze je výtečným kompromisem mezi poddáním se gravitaci a vzpíráním se proti ní. Poddat se jí příliš znamená přepadnout a zhroutit se; příliš se jí vzpírat má takový dopad na držení těla, jako kdyby člověk visel ve vzduchu; obojí narušuje přirozenou chůzi a s tím i schopnost stát si za svým či se lehce pohybovat. Přílišné poddání se je spojováno s hypotonickými svaly a ‚zakomplexovaná‘ reakce s hypertonicitami. Trygve Braatoy popisuje vztah mezi držením těla a análními funkcemi těmito slovy:

„Problém s předčasným učením na nočník je, že se pokouší naučit dítě diferenčnímu vztahu k mechanismům svěračů v době, kdy nemůže být dosaženo uvolnění svěračů bez celkového uvolnění dolních končetin. Uvolnit se na nočníku v sobě v tomto věku zahrnuje riziko pádu z nočníku. Dětská umíněnost je v této situaci podporována vážnými pohnutkami.“ (22 p. 173)

Lowen také ukázal, jak to, že je dítě nuceno používat svaly hýždí a stehy k získání anální kontroly, vede k imobilizaci nohou a k poruchám chůze a uzemňování.

Schopnost průzkumu za svých vlastních podmínek je základem přirozené radosti z úspěchu. Hlavní radost zde spočívá v děláni a tvoření, tvarování a formování:

„Dítě vykazuje rostoucí zájem o hru s objekty, o rozebírání hraček na díly a jejich opětovné skládání dohromady, o naplňování a vyprazdňování, o stavění a boření.“ (15 p. 112)

Zde jsou počátky umění a vědy, kořeny hry a základ pro uspokojení z produktivní práce: „Dětský produkt vylučování je jeho první formou produktivity. Sám proces vyprazdňování poskytuje ústřední testovací půdu pro jeho sebekontrolu. Produkt vylučování vzbuzuje jeho zájem, nejdřív jako něco, co má nechat odejít, a později jako něco, s čím může manipulovat a o čem může rozhodovat. Jeho manipulace a rozhodnutí implikují, že se začíná formovat vnitřní autonomie. I když je kontrola análních záležitostí bezpochyby důležitý aspekt, je to pravděpodobně jen zlomek celého problému: obecné dětské psychické a motorické kontroly.“ (15 p. 113-4)

Charakterové reakce fáze průzkumu vznikají z boje o kontrolu. Dítě se může podvolit rodičům a navenek přijmout jejich kontrolu a omezování; nebo se může postavit na odpor a prosadit vlastní kontrolu, aby získalo moc nad svými rodiči. Třetí možností je kombinace těchto dvou poloh: tj. použít energii kontroly proti sobě a získat podmíněnou nezávislost na rodičích tím, že začne kontrolovat samo sebe.

Masochistické ustupování a psychopatická hrozba

Dynamika energie masochistického charakteru byla obzvláště jasně načrtnuta Reichem (1) a Lowen rozšířil a prohloubil naše porozumění této dynamice. (4) Reich založil svůj popis masochismu na Freudově objevu, „že masochismus a sadismus netvoří absolutní antiteze a že se nikdy nevyskytují jeden bez druhého. Masochismus se může proměnit v sadismus a naopak.“ Reich nahlížel na tento vztah v termínech „dialektické antiteze“. Ukázal, že sadistická agrese není, jak se Freud zprvu domníval, omezená na anální fázi. Rozlišoval orální sadismus založený na frustracích při sání (a daný v tomto pojednání do souvislosti s paranoidně depresivní antitezí); anální sadismus založený na frustracích při análním požitku, který ústí v potřebu zašlápnout, podmanit si a porazit (a daný zde do souvislosti s psychopaticko-masochistickou antitezí); a falický sadismus založený na frustracích při genitálním požitku, které jsou spojeny do bloků čtvrté fáze růstového cyklu. Tyto tři formy sadismu jsou úzce spojeny, takže ve falickém charakterovém vzorci (který popíšeme později) často nalézáme psychopatickou a/nebo paranoidní podstrukturu.

O psychopatickém charakteru toho nebylo napsáno mnoho a jeden z důvodů je, že takový klient zřídka podstupuje terapii, protože by ho to postavilo do nevýhodné pozice. Psychopatická osoba reaguje na hrozbu potlačení útlakem; čelí pokusům o své rozdcení tím, že se stane pánovitým. Charles Rycroft v zajímavé knize „Anxiety and Neurosis“, která se mimo jiné snaží nahlížet na charakterové reakce v termínech biologické odezvy na stres, rozlišuje mezi obranou ve formě útoku a obranou ve formě podřízení. Spojuje útočnou odezvu s tím, co nazývá ‚obsedantní obranou‘, a z jeho popisu je jasné, že zahrnuje prvky psychopatické potřeby kontrolovat ostatní a potřeby kompulzivního charakteru kontrolovat sebe.

„Obsedantní obrana pak spočívá v pokusu vypořádat se s úzkostí, která je přirozeně obsažena ve všech lidských vztazích, tím, že bude se všemi spontánními tendencemi, ať už u ostatních nebo u sebe, nakládat tak, jako by to byli nebezpeční vetřelci na území, nad kterým jedinec získal absolutní kontrolu a které zcela zná. Proti těmto vetřelcům potom použije stejnou obranu, kterou používají zvířata, když je jejich teritorium opravdu narušeno; viz útok s cílem narušitele vyhnat nebo si ho podmanit. Když je vetřelcem fakticky část self, útočná odezva se projevuje jako represe; když je jím spontánní chování ostatních, vede to k pokusům je kontrolovat a ovládat a popírat jejich existenci jako samostatných činitelů.“ (12)

Etologové studovali reakční vzorce zvířat a zejména jejich intencionální gesta. (21) Rozlišují mezi intencionálními gesty hrozby, jestliže je narušeno teritorium daného zvířete, intencionálními gesty ústupu, jestliže se zvíře nachází v teritoriu jiného zvířete, a náhražkovými aktivitami, jestliže se zvíře nemůže rozhodnout mezi hrozbou a ústupem na hraně či okraji svého teritoria. V souvislosti s rozvojem charakterových reakcí se můžeme na souboj o kontrolu mezi dítětem a rodiči dívat jako na boj o teritorium. Nejdříve je sporným teritoriem vlastní tělo dítěte, později je to prostor, který chce zkoumat. Jestliže dítě akceptuje nároky, které si na jeho tělo činí direktivní nebo utlačující rodič, vzdává se životně důležitého teritoria; pokud na druhou stranu prosadí svou svrchovanost a dominanci, může dospět k ohrožení práv svých rodičů. Jestliže se masochista identifikuje se svými pocity viny a hanby, je to proto, že se pokouší skrýt přesně opačné tendence zášti a obviňování. Pro psychopaty platí opak.

Lowen popsal zápas o kontrolu mezi rodičem a dítětem takto:

„Je otázkou principu nedovolit dítěti, aby bylo po jeho. Dítě může vycítit tento antagonismus a reagovat na něj s přehnanou agresivitou. Jakmile jsou vytyčeny hranice konfliktu, výsledkem konfliktu už může být jen katastrofa. Jestliže rodiče ustoupí, ať už z pocitu viny nebo aby dítě uklidnili, zkaží ho. Když si uvědomí svou slabost, pokusí se být příště pevnější. Ale dítě, které se naučilo, že může být po jeho, když ztropí scénu, se bude bránit s ještě větší vervou. V těchto situacích zápas nikdy nekončí; někdy rodiče dětský odpor překonají a jindy se vzdají. Také pro dítě se to stane otázkou principu – z principu bude vzdorovat každému požadavku rodičů.“

„Dítě, které vyrůstá v takovém domově, si nikdy nevytvoří důvěru v život. Naučilo se, že může dostat to, co chce, pouze tak, že přechytračí nebo překřičí opozici. Jeho oponenti jsou ale ti, jejichž lásku potřebuje, a to bude zahrnovat všechny lidi, s nimiž touží mít důvěrný vztah. Naučilo se také, jak manipulovat lidmi tím, že hraje na jejich pocit viny, a bude tuto taktiku používat, když k výsledku nevede zastrahování. Charakter, který vzejde z těchto zkušeností, má sado-masochistické rysy.“ (8 p. 164)

Sado-masochistický vztah demonstruje polaritu fáze průzkumu. Psychopatický a masochistický charakter jsou si vzájemně rubem a lícem. Každý masochista skrývá pod svou submisí pohřbenou zášť a potlačené nutkání dominovat, které jsou u psychopatické osoby zjevné. Každý psychopat skrývá pod svou dominancí strach ze zhroucení a ponížení. Zápas mezi nimi, když se potkají, pak často probíhá takto:

Masochista je drcen, ale psychopat drtí. Masochista se podrobí a trpí, aby zachoval mír, ale psychopat dominuje a nutí lidi trpět, aby vyhrál svou válku. Jestliže je masochista zatlačen příliš daleko nebo je příliš ohrožen, může se změnit ve svůj opak a stát se, i když ne na dlouho, utlačovatelem. Raději vás přemluví nebo přesvědčí, abyste udělali, co chce, a pak může být smílivý. Psychopat nesmí prohrát, masochista nesmí vyhrát. Psychopat kálí na lidi, šlape a dupe po nich, neváží si jejich potřeb. Masochista je vržen do masochistické ‚deprese‘ a jedná poráženecky. Reaguje na každé pohanění jako na neuvěřitelné ponížení a ztrátu tváře. Jeho obranou je ponížít ostatní. Masochista chce blízkost a intimitu, je nepřátelský, když je brání. Masochista visí dolů, poklesá a prohýbá se. Psychopat je zavěšen nahoru, hrbí se, stojí nad lidmi. Masochista může obětovat svůj život péči o někoho jiného, aby dokázal svou lásku; psychopat stráví svůj život v očekávání, že mu ostatní dají, co požaduje.

Kolapsu masochistické polohy brání nutkavé úsilí, takže masochistická charakterová obrana v sobě obsahuje prvky nutkavosti. To vysvětluje, proč je na jednu stranu masochista charakterizován, jak Lowen ukázal, slovy: „Snažím se tě uspokojit“ a na druhou: „Nikdy se nevzdám, ať mi provedeš cokoliv.“

Poznámka o kompulzi

Kompulzivní charakter byl popsán jednak jako obranná reakce asociovaná s problémy spojenými s anální kontrolou; také byl ale popsán jako typ rigidity spojované s genitálním stádiem vývoje. Už dříve ale Lowen psal:

„Koncept kompulzivního charakteru je široce používán v analytické literatuře. Ve skutečnosti je to klasifikace založená na symptomech a nikoliv na dynamické struktuře, která je jejich příčinou. Samotná kompulze je obranou proti masochistickému zhroucení, selhání nebo porážce. U masochisty je to slabá obrana, v rigidní struktuře je to mocná obrana. Právě proto, že obrana je dobrá a zabraňuje zhroucení a selhání, můžeme oprávněně nahlížet na kompulzivní charakter jako na rigidní.“ (4 p. 139)

Rigidita, jak ukázal Lowen, je vždy genitální problém, ale může být determinován jinými faktory než jen genitální frustrací. V odpovědi na potlačení, které je spojované s tímto obdobím, je rigidita kompulzivního typu jednou z možných reakcí; jestliže je úspěšná, je v této obraně přirozeně pokračováno při setkání s frustracemi genitality. Pravý kompulzivní charakter je výsledkem kompromisu mezi hrozbou a ústupem: odtud pochází převaha náhražkových aktivit jako neurotických symptomů. V sexualitě je náchylný k tomu být chycen mezi sváděním a znásilněním. Ve skutečnosti může být přínosné dívat se na nutkavost, jako kdyby měla tři aspekty: kompulzivní dominanci spojenou s psychopatickým reakčním vzorcem, kompulzivní sebe-kontrolu (spojenou s tradičním ‚kompulzivním charakterem‘) a kompulzivní submisí spojenou s masochistickou polohou.

Jisté je, že ať už si dítě vyvine jakoukoliv odpověď jako prostředek jak se vyrovnat s ohrožením svého průzkumu, výsledkem je vážná porucha pozitivní pracovní funkce. Dítě „ztrácí blízký vztah ke své vlastní produktivitě a kreativitě. Jeho radost z procesů tvarování a formování se snadno zablokuje a ustoupí ve prospěch účelného a ctižádostivého postoje k výsledkům, jeho sebehodnocení se omezí na produktivitu nebo se jeho produktivita perfekcionistacky a předpojatě orientuje na tvarování (a kontrolu) na úkor tvoření.“ (15 p. 116) Potěšení ze hry a kreativity je vytlačeno etikou toho donutit a být donucen, což pak tvoří základ, na kterém jsou formovány vztahy a na kterém se odehrává komunikace mezi lidmi, zvláště pak jejich sexuální životy.

ČÁST VI: KOMUNIKACE A ODMÍTNUTÍ: ZÁPAS O INTIMITU

Komunikovat znamená spojovat se. Můžeme se dotýkat lidí svými slovy, pomocí řeči, ale to je výjimečně velice pozdní forma komunikace. Můžeme také komunikovat pomocí našich těl. „Komunikace není chladný intelektuální proces, naopak, je to jediná cesta jak sdílet ta nejbohatší emocionální citění, neboli informace o sobě.“ (24)

Když jsme hluboce pohnuti nějakým pocitem, tělo se spontánně pohybuje. Poddát se pocitu znamená poddat se tělesným pohybům, které ten pocit vyjadřují. Reich popsal tři směry tělesných pohybů: pryč od lidí, proti lidem a k lidem. Pohybujeme se proti lidem v hněvu a nenávisti, od lidí ve strachu a zděšení a k lidem v radosti a lásce.

Kontakt s tělem jiné osoby podléhá nejpřísnějším tabu, která řídí, se kterými lidmi je dovoleno mít tělesný kontakt a kterých částí jejich těl je bezpečné nebo nebezpečné se dotýkat. V naší kultuře je zakotveno všeobecné tabu ohledně doteku, takže lidé hladoví po doteku; stejně tak tu je tabu ohledně něhy (jak ukázal Ian Suttie). (25)

Přirozená tendence prozkoumávat prostředí sytí touhu prozkoumávat vlastní tělo a těla ostatních lidí. U malých dětí to nemá to specifické orgastické zaměření dospělé sexuality; spíše je to zaměřeno na erotický požitek v rámci pocitu z celého těla včetně požitku z genitálních pocitů.

Genitální hra

„Sexuální hra“, píše Bjorn Christiansen, „je soustředěna především na vzájemný pocit a dotek, v podstatě je to forma tělesné hry. U pětiletých a šestiletých dětí jsou také pozorovány herní vzorce podobné kopulaci, vzorce, které silně připomínají dospělé sexuální chování. Vzhledem k tomu, že takové vzorce byly pozorovány také v prostředích, kde děti pravděpodobně neměly žádnou možnost pozorovat dospělé sexuální chování, je pravděpodobné, že se zde setkáváme s odezvami, které jsou vrozené, s instinktivními kořeny; s odezvami, které mají u chlapců ‚vsouvací‘ a u dívek ‚objímajícím-obklopujícím‘ charakter.“ (15 p. 118)

Reich popsal tabu ohledně sexuální hry pomocí metafory jeviště a louky. ‚Jeviště‘ reprezentuje umělo sociální strukturu, ‚louka‘ reprezentuje přirozené fungování:

„Na jevišti lidského konání je zákonem zakázáno pod trestem pokuty nebo vězení ‚nebo obojího‘ ukazovat nebo i jen diskutovat objetí mezi dvěma dětmi opačného pohlaví ve věku 3 až 5 let. Někde v hledišti sedí lidská bytost s narušeným pocitem emocionálního bezpečí, plná perverzních tužeb a zášti proti tomu, co ztratila nebo co nikdy neměla, připravená běžet za okresním návladním s obviněním ohledně sexuálního zneužívání dětí a podrývání veřejné morálky. Venku na louce se ale genitální objetí dvou dětí jeví jako krásný zázrak: co k sobě pudí dva organismy takovou silou? Ještě v tom není obsaženo žádné rozmnožování ani touha po rodině. Novorozenec si nějakým způsobem nese toto puzení dát se dohromady s jiným organismem s sebou, když přechází z venku dovnitř na jeviště. Tam je okamžitě potlačeno a skrytě doutná pod povrchem, vydávajíc dým a mlhu.“ (26)

Od té doby, co Reich napsal tato slova, proběhla v kulturních normách mnoha západních společností povrchní revoluce. Najednou, pozoruhodně, začalo být dovoleno zobrazovat všechny druhy sexuality na jevišti i na obrazovce. Zdá se, že tak zvaná sexuální revoluce odpovídá na represe a frustrace, které jí předcházely, velkou liberálností a svobodou. Naneštěstí se nic podstatného nezměnilo, protože typ sexuality, který se vynořil zpod povrchu, je především doutnající sexualita, která je produktem staletí frustrace.

„Uvnitř, na jevišti,“, píše Reich, „by se objetí mezi dvěma dětmi, adolescenty nebo dospělými jeví jako oplzlé, jako něco naprosto nesnesitelného ke koukání. Venku pod třpytivými hvězdami by se taková reakce na pohled na objetí dvou organismů v příčetné mysli nikdy neobjevila. Neotřese se při pohledu na dvě ropuchy, ryby nebo jiná zvířata v objetí. Můžeme tím být ohromeni, emocionálně otřeseni, ale nemáme žádné oplzlé nebo moralistické myšlenky.“ (26)

Celý problém vztahu mezi oslavou sexuality a špiněním a ponižováním sexuality v široce rozšířeném kulturním vzorci byl popsán jinde (27, 28) a nebude zde dále diskutován.

Pro nenarušenou sexuální komunikaci v pozdějším životě je rozhodující, aby dětská dospívající genitalita dostala emocionální podporu. „Předpokládáme, že emocionální podpora, kterou dítěti nabízí jeho

prostředí, má pro tento učící proces velkou důležitost, a to zejména pro jeho možnosti sociální a tělesné souhry s dětmi v jeho věku. Existuje názor, že interakce s vrstevníky a tělesné hry u opičích mláďat představují předpoklad pro jejich pozdější hladké sexuální fungování. Podobné spojení pravděpodobně existuje i u lidí... V případě omezených příležitostí k sexuální hře s ostatními dětmi, nebo pokud je taková hra trestána, zavrhována nebo odsuzována, se dětské sexuální zájmy jednostranně zaměří na vlastní rodiče. Budeme postaveni před oidipovskou situaci." (15 p. 118)

Paul a Jean Ritterovi popsali některé obtíže stavěné do cesty genitální hře v naší kultuře a několik cest, jak se s nimi vypořádat. Zmiňují tři odpovědi na genitální frustraci u dětí:

1. Životně-negativní síly rodičů mohly vést k takové vině a strachům, že genitálně příjemné pocity jsou úplně blokovány a místo nich se objevují velké úzkosti.
2. Genitální hra a potěšení z ní jsou vnímány, vzniká vina a strach, a tak je vše uchováno pro utajené časy a místa.
3. Dítě si je vědomo, že genitální hra dospělé znervózňuje, i když slovně ji mohou povolovat, a používá ji, aby u rodičů vyvolalo podráždění, když se cítí agresivně. (29)

Ale odmítání rodiči na sebe může brát mnoho podob: může jím být přímý trest nebo svádívá něha a tělesná stimulace, které jsou následovány náhlým odmítnutím reagujících impulzů dítěte. Výsledkem je masivní rozštěpení jednotící touhy po kontaktu a splynutí a odříznutí buď niterných pocitů, nebo spontánních pánevních pohybů.

Niterné pocity a pánevní pohyby

„Historicky,“ píše Gerde Boyesen, „můžeme vidět vztah mužů k ženám ovládaný rozpolceností: k té, ke které cítíte něhu a lásku, necítíte nic sexuálního, a naopak – rozpolceností mezi chůvou a děvkou, pannou a cikánkou... Jestliže je ve vašem srdci pocit lásky, který se řine ven, sexuální pocity jsou přirozeným důsledkem.“ (18c) Jestliže musí být něha nebo smyslnost potlačena, objeví se blok, který, pokud nemůže být vyřešen, ústí v „energii vyvíjející tlak k srdci a genitáliím, kde se hromadí bez uvolnění.“ (18c)

U osoby, která dospěla do sexuality bez těchto špatných zkušeností, nebo která uspěla v obnovení své sexuální živosti díky energetické terapii, je v dospělém milostném životě možná skutečná intimita. (Intimita' je silně zneužívané slovo, které začalo být v běžné mluvě používáno pro jakýkoliv sexuální kontakt, často skrývaný). Intimita v sobě obsahuje kompletní otázku toho, co je vně vás a co je uvnitř vás, a jak se setkáváte s ostatními lidmi přes hranici těla. Můžete dát sebe bez toho, abyste ztratili sebe? Co se stane, když se dvě těla překrývají? Uvnitř jsou hluboké niterné pocity, mimovolní tělesné vibrace a proudění buňkami. V prolínání skutečného sexuálního kontaktu je spojení dvou nabitých vzájemně si odpovídajících energetických systémů. Během orgasmu se propojené genitálie, které jsou v odděleném stavu na periférii těla, stávají centrem celého energetického systému, zdrojem náboje, který může proudit zpět a vzájemně oživit obě osoby. V tomto volně proudícím vztahu jsou oba partneři k sobě vzájemně agresivní i vnímaví. Agresivita znamená, že svaly se mohou poddat mimovolním pohybům orgasmu, které pohybují těly směrem k těsnému kontaktu; to pochází z významu slova ‚agrese‘ – pohybovat se k. Vnímavost znamená, že se můžeme odevzdat těmto pohybům a pocitům, které tyto pohyby doprovázejí. Dávání a brání jsou doplňující se zkušenosti mezi lidmi, kteří jsou citliví jeden k druhému: bereme si radost z dávání a dáváme radost z brání. Jak to Reich popsal:

„Trvá mnoho měsíců, někdy let, naučit se znát milostného partnera v jeho těle. Vlastní nalezení těla vašeho milovaného představuje uspokojení prvního řádu. Stejně tak vítězné překonání prvních těžkostí při přizpůsobování dvou živých organismů. On nemusí být dost jemný ve velkém vzrušení a ona se může obávat plné sladkosti poddání se nevyhnutelnému. On může být zpočátku příliš ‚rychlý‘ a ona příliš ‚pomalá‘ nebo naopak. Hledání společné zkušenosti vrcholného potěšení ze vzájemného splynutí dvou proudících energetických systémů, které jsme si zvykli nazývat mužem a ženou – samo toto hledání a vzájemné bezhlesé nalezení vlastní cesty k citům milovaného a skutečnému kosmickému chvění je čistá radost... Genitální objetí přirozeně vyrůstá z pomalu se vyvíjející touhy celého těla splynout s jiným tělem... Konečná rozkoš totálního energetického vybití v orgasmu je spontánní výsledek dlouhého a po-

stupného hromadění menších potěšení... Totální organismické vzrušení předchází speciálnímu genitálnímu vzrušení. Orgastická síla vyrůstá z této totální tělesné rozkoše a ne z genitální. Genitální orgány jsou čistě prostředkem fyzického průniku potom, co dlouho před konečným naplněním došlo ke vzájemnému splynutí orgonových energetických polí." (30 p/28-9)

Rozštěpení přirozených sexuálních odezev kvůli odmítání dětské a adolescentní sexuality má mnohých podob. Něha je oddělená od smyslů, takže může být těžké integrovat pocity lásky s animální prudkostí sexuálních pohybů. Agresivní aspekt a vnímavý aspekt sexuality mohou být odděleny a mohou být naopak identifikovány s některými kulturními charakteristikami spojovanými s mužskou nebo ženskou rolí. To znamená, že se tělo, když se snaží být mužný, identifikuje s tvrdou agresivitou na úkor jemnosti a vnímavosti; dívka, když chce být ženská, potlačí své aktivní sexuální pohyby a stane se pasivní a loutkovitou, s odděleným důrazem na naprostou vnímavost. Výsledkem je pseudo-sexualita a identifikace s pseudo-maskulinní a pseudo-femininní rolí, které se stanou obranami proti skutečné mužnosti nebo ženskosti.

Alternativně může dojít ke vzpouře jednoho či druhého pohlaví proti obvyklé roli a identifikaci s pseudo-kvalitami opačného pohlaví. To znamená, že můžeme nalézt ženy s pseudo-maskulinní sexualitou a muže s pseudo-femininní sexualitou.

Z této situace vyplývá, že jsou zde v komunikační fázi v podstatě dva polarizované charakterové vzorce, ale protože sexuální rozdíly jsou zde zásadní způsobem, kterým nebyly zásadní v předchozích fázích, každý pól se rozdělí na dva, což dává vznik čtyřem hlavním charakterovým obranám této fáze. Tradičně bývají označovány jako „falicko-narcistická“, „hysterická“, „maskulinně-agresivní“ a „pasivně-femininní“.

Dva typy rigidity

Co to je, co odšťihuje proudění pocitů a zadržuje jejich vyjádření, a co blokuje přirozené agresivní pohyby a mění je na zlostný tlak. Podle Lowena to jsou pouze tělesné struktury, které jsou charakterizovány rigiditou, která ovládá skutečný svalový pancíř ve smyslu relativně uniformního zatuhnutí veškerého svalstva. Tato uniformita dává těmto charakterům důslednost úsilí a sílu ega, kterou ostatní charakterové vzorce postrádají; rigidita může nabývat dvou forem, které Lowen nazývá ‚plátová‘ a ‚síťová‘. (4) Rozdíl je ve stupni flexibility nebo síle napětí. Rigidní charakter fungují, jako by byly udělány z jednoho ze dvou typů drátu: odolného nepružného drátu, který se brání ohnutí a je těžké ho vychýlit, nebo kujného a ohebného drátu, který se poddává tlaku a udržuje si své napětí přizpůsobením. Nepoddajná rigidita je spojována se spastickými hypertonickými svaly, pružná rigidita povadlými hypotonickými povrchovými svaly, které skrývají hlubší spasticitu.

Na tento charakterový vzorec se nyní můžeme podívat ve větším detailu.

Znásilnění a pomsta

Falicko-narcistická obrana je mužskou formou pseudo-maskulinní odpovědi. Falický je ten, kdo proniká, jeho penis se stává zbraní nebo nástrojem, s jehož pomocí může nastolit svou nadřazenost nad ženou a dokázat jí svou potenci. Zápas o moc z předchozí fáze se přenáší dál do sexuální oblasti, takže sexualita se stává otázkou děláni nebo udělání, spíše než dávání a povídání. „Dynamicky řečeno, falicko-narcistické řešení znamená, že genitálně introduktivní impulzy, tzn. impulzy k vedení dovnitř, jsou modifikovány do formy nucení dovnitř... nalézáme nutkání vnutit se dovnitř bez ohledů, i tam, kde není zván či žádoucí.“ (15) Sexualita falického typu se pohybuje směrem ke znásilnění, násilnému uchvácení a dobytí ženy. Není pro něj těžké najít ženy, které by s ním spolupracovaly, neboť hraje roli maskulinního romantického hrdiny adolescentních vizí. Ale silně vyvinutý falický hrdina se může stát, jak ukázal Lowen, „karikaturou romantického obrázku rytíře na koni – chuligánem v kožené bundě na motorce.“ (31 p. 296) Falický charakter se identifikuje s falem, který stvrzuje jeho sílu, tvrdost a agresi, jakoby proti slabosti, selhání a ponížení. Jeho tvrdost je obranou proti kolapsu, jeho znásilnění ženy se stává formou pomsty matce za znásilnění jeho vlastní citlivosti. Za jeho zklamáním z matky, za které se mstí, stojí odháněné pasivně

homosexuální nutkání. V určité rovině falický muž předvádí na ženách to, co by on sám rád zažil v ženské roli. Celá dynamika této charakterové obrany byla popsána Reichem (1) a Lowenem (4 p. 31) a nebude zde již uvedena ve větším detailu.

Obdobně k falickému muži existuje ‚falická žena‘ neboli pseudo-maskulinní žena (jinak nazývaná ‚maskulinně-agresivní‘), která zažila hluboké odmítnutí své ženskosti otcem. Lowen popsal oddělení agrese od vnímavosti a častou desexualizaci agrese, takže žena soutěží s mužem v oblasti práce a výkonu:

„Dominantní je konflikt s otcem, který je později přenesen na mužského terapeuta a na všechny muže... To vede k sekundární identifikaci s mužem, což je podpořeno dominancí agresivních tendencí. Blok vůči pohybu energie dovnitř do vagíny zadržuje energii v oblasti vulvy. Jak postupuje identifikace s mužem, klitoris nabývá skutečných falických kvalit a může se zvětšovat. Existuje zde tendence ke svalovému rozvoji. Takové ženy jsou při sexuálním aktu agresivní, což ale musí být vnímáno jako obrana proti podřízenosti... Jestliže se ukáží silnějšími než jejich partner, stávají se pohrdavými a kastrujícími. Muž se stává cílem veškeré jejich nenávisti odvozené z jejich rané frustrace na genitální úrovni. Na hlubší úrovni chtějí být tyto ženy donuceny k podrobení se.“ (4)

Takže obdobně jako je falický muž obranou proti pasivně análním impulzům, falická žena je obranou proti pseudo-femininí pozici kapitulace a svůdnosti s tím spojené.

Svádění a poddání se

Podstatou pseudo-femininí pozice je zavržení otevřené agrese a identifikace s oddělenou vnímavostí. Charles Rycroft položil rovnítko mezi submisivní obranu a hysterickou odezvu. Popisuje skupinu žen, „které se pokládají za v podstatě poražené a které konzistentně zauímají submisivní postoj ve svých vztazích jak k mužům, tak k ženám, a které dovolují mužům, aby je používali jako rohožky nebo loutky, a jsou neschopné prosadit své vlastní právo na sebe-naplnění nebo soutěžit s ostatními ženami jako ženy. Necháávají se využívat majetnickými rodiči nebo sobeckými manžely a zauímají trpělivý postoj, když jsou jim jejich manželé nevěrní nebo s nimi jejich milenci jednájí, jak se jim zlíbí... Navyklé zauímání hysterické, submisivní obrany neanuluje agresi a sebe-prosazení, ale uloží ji hluboko. U osob, které tuto obranu rozsáhle užívají, se ‚návrát potlačeného‘ manifestuje různými prohnányými způsoby, buď ... vedou ke krátkým a neefektivním ‚hysterickým‘ záchvatům vzteku, nebo je využívána sama submisivní role způsobem, který je vymyšlen tak, že kontroluje ostatní tím, že je nutí cítit se provinile, nebo je přesvědčení o vlastním poraženectví využíváno k tomu, aby ospravedlnilo nečisté metody manipulace ostatních.“ (12 p. 89)

Jak ukázal předchozí popis infantilních kořenů hysterické reakce, skutečnou antitezí hysterie je schizoidní uzavření se. Hysterická osoba je poháněna akutními panickými pocity odvozenými z pocitu opuštění či zavržení matkou; tyto pocity jí pohánějí k tomu, aby se obrátila k muži jako sekundárnímu zdroji připoutání. Její potřebou je svést ho k blízkosti a podřízení se pseudo-femininímu obrazu může být jednou z cest, kterou je tato potřeba vyjadřována. Pravá submisivita skrývá a hluboko pohřbívá jak hysterickou potřebu na někom viset, tak vztek na muže pro jeho selhání poskytovat lásku za podmínek, za kterých jí ona hledá. Jestliže budeme následovat Reicha a popíšeme charakterovou strukturu pomocí vlastností její obrany místo vlastností toho, proti čemu se brání, bude submisivní (pseudo-femininí) charakterová struktura sama o sobě způsobem obrany proti tendencím k exhibicionismu a extraverci, které jsou skutečně charakteristickými znaky hysterického reakčního vzorce.

Zde je důležité uvědomit si, že žádná charakterová obrana není čistého typu. Obranou proti hysterickým reakcím z fáze připoutání může být falická aktivita^{2*}, stejně jako se schizoidní tendence mohou silně projevit v submisivních charakterových odezvách. Přesnější by bylo říct, že submisivní vzorec v sobě obsahuje určité tendence spojené s hysterií, (stejně jako je, podle Bakera, může obsahovat i agresivní vzorec), než klást mezi tyto dva vzorce rovnítko tak snadno, jako to dělá Rycroft.

2 Charakterologie Elsworth Bakera ve skutečnosti neobsahuje kategorii, která by odpovídala ‚maskulinně-agresivnímu‘ charakteru jako takovému. Obsahuje, nicméně, kategorii nazvanou ‚intelektuálně („velký mozek“) hysterická‘, která odpovídá typu identifikovanému Reichem jako ta, která užívá svůj intelekt jako velký falus, kterým se brání proti všem mužům. „Jedna taková pacientka,“ píše Baker, „dosáhla bodu, kdy cítila, jak používá svou hlavu jako falickou zbraň, likvidující všechny okolo ní.“ (3)

Hlavními určujícími znaky pseudo-femininní odezvy jsou pasivita, blok proti agresii skrývající hlubokou hořkost a identifikace s romantickým ideálem něhy vyjádřeným přáním být milována a ochraňována. Jestliže extrémní formou falického akčního muže je ‚pekelný anděl‘, extrémní formou pasivní tvárné loutky je určitý druh ‚nebeského anděla‘.

„Vzorec chování na způsob Šípkové Růženky, anděla, nebo hodného děvčátka je často vyjádřen s důrazem na odmítání, nevinnost a naivní optimismus... vyvoláváním ochrany a v případě, že se někdo přiblíží, uspokojuje narcistická přání brání bez dávání, vyvolává u ostatních pocit, že něco dostávají, když ve skutečnosti nedostávají nic... Tato ambivalence je vyjádřena ve větě: ‚Bud‘ prosím iniciativní, já ti ale nechci dát nic.“ (15 p. 122)

U mužů vede osvojení si submisivní reakce k přehnané mírnosti, horlivé touze potěšit a ‚nutkavé servilnosti‘ pseudo-femininního charakteru (jinak známého jako pasivně-femininní). Zde také nalézáme hluboké potlačení asertivity, jak falického útoku proti ženě, tak přirozené agresivity sexuálního kontaktu a normálního sebevědomí. Výsledkem je umělá pokora vykleštěného ano-muže. Jak ho popisuje Frank Lake:

„Nalézáme zde neschopnost cítit či vyjadřovat vztek až do bodu ztráty normální a morální sebeobrany tváří v tvář nespravedlnosti. Jak se přenáší přes vnitřní zlost na matčino komandování svého života, dítě se stává velkým stoupencem každého matčina názoru. Naklání se vzad, aby byl horlivě příjemný vůči těm, proti kterým uvnitř běsní. Bude se za každou cenu vyhýbat jakékoliv výměně názorů či hádce. Reakční vzorec, který popírá vnitřní touhu ovládat rodičovské postavy a dominovat jim, se projevuje kompletní submisí a ochotou být kontrolován. ‚Přání smrti‘ jsou zakryta přehnanou starostlivostí o zdraví a dlouhý život těch, na kterých závisí.“ (6 p. 155)

Zcela vyčerpávající popis svalových a charakterových detailů tohoto charakterového vzorce je v Lowenově knize o fyzické dynamice charakterové struktury; nemusíme jej zde opakovat.

John Pierrakos popsal některé z vzájemných vztahů mezi agresivním mužem a pasivní ženou a pasivním mužem a agresivní ženou. (32) Ukazuje, že protože oba charakterové typy obsahují v potlačené formě svůj protějšek, můžeme občas nalézt výměnu rolí v rámci daného vztahu:

„Žena si vybírá muže se základní charakteristikou pasivity, který nepřebírá zodpovědnost za svou agresivitu. Skrývá svou agresivitu, ventiluje své negativní pocity nepřímou, zatímco žena vyjadřuje svoji agresivitu skrz ego funkce. On odhalí svou krutost, když stáhne své city zpět nebo je vyjádří skrz drsné sexuální chování. Muž odpírá ženě lásku; odpírá jí jí poskytované potěšení a něžné city. Tím si ji podmaní a přinutí ji, aby se mu podrobila během sexuálního aktu. Jindy se muž, který je ohrožen a obává se jejího hrozného chování, vzdá své agresivní roli, svého mužství, a upadne do stavu celkové pasivity na všech úrovních... Tito partneři si také mohou vyměnit role. Žena se stane agresivním partnerem s paranoidními podtóny; to se děje na vnější úrovni. Muž je paranoidním objektem, ze kterého žena čerpá svou energii a tím ho vyčerpává. Když si vymění role, žena na sebe bere pasivní roli a muž se stává agresorem. Tak se hraje hra na houpačku, nahoru a dolů agresivity a pasivity.“

Znovu je zde demonstrována funkční identita a antiteze mezi charakterovými strukturami z každé fáze růstového cyklu.

ČÁST VII: ENERGETICKÉ BLOKY A ŽIVOTNÍ PROUDY

Tímto uzavíráme tento úvodní pokus prozkoumat principiální charakterové obrany a osvětlit vztah mezi dvěma nejdynamičtějšímými charakterologiemi od doby Freuda a Reicha: Lowenovy, odvozené z bio-energetického studia libidinózního vývoje, a Lakeovy, zbudované na základech mezilidské dynamiky Ronalda Fairbairna a Harryho Guntripa, a existenciální teologie.

Hlavní vztahy jsou shrnuty v tabulce uvedené dále, kterou lze srovnat s předchozí tabulkou.

Obrany jsou spojeny vertikálně se svými funkčními protějšky a obousměrná šipka (↔) ukazuje polaritu, mezi kterými se daná osoba může pohybovat. Obrany jsou spojeny horizontálně tečkovanými čarami s těmi, se kterými sdílejí společné rysy z další fáze růstového cyklu. A tak rané hysterické a orální vzorce, ačkoliv vedou k velmi odlišným charakterovým vzorcům, sdílejí tendenci lpět (hysterická osoba na lidech, depresivní osoba na orálních potřebách); paranoidní obrana a psychopatická obrana jsou úzce svázány, ačkoliv sebeprosazení psychopata se nezhroutí tak snadno jako paranoidní zástěna, a masochi-

stický a submisivní charakter mají společné usmiřování, i když masochista proti němu bojuje, zatímco pravá pasivně submisivní osoba se s ním identifikuje.

Pohybové kvality Rudolfa Labana

Existuje zajímavý vztah mezi čtyřmi ‚funkčně protikladnými‘ páry charakterových struktur a pohybovými funkcemi, které studoval Rudolf Laban. Laban byl německý režisér a choreograf, který způsobil převrat v tělesné výchově svým dynamickým pohledem na kvalitu pohybové zkušenosti. Ačkoliv nikdy neaplikoval své myšlenky v terapii, Labanovo Studio umění pohybu v Londýně svolalo v dubnu 1966 na Londýnské univerzitě speciální konferenci o „Pohybu jako terapii“. Na tuto konferenci přijelo třicet holandských pohybových terapeutů, kteří byli primárně ovlivněni přístupem Nicy Waalové k terapii (založeném na vegetativní identifikaci – konceptu, který se naučila od Reicha). (38) Marion North, přední specialista na Labanův pohyb, která byla účastnicí semináře o „Komunikaci beze slov“ Britské psychologické společnosti (Edinburgh, březen 1969), pak napsala knihu o „Pohybovém vzdělávání“ (39), ve které učinila první pokus o propojení pohybových kvalit a charakterologie.

Laban předpokládal, že všechny pohybové kvality dané osoby jsou vyjádřením čtyř základních faktorů, které nazýval plynutí, čas, váha a prostor. Když si představíme, že ‚plynutí‘ představuje základní energetickou kvalitu, a váha že je spojena s hmotou a strukturou, vidíme, že vlastně pracujeme se čtyřmi základními fyzikálními vlastnostmi: energií, hmotou, prostorem a časem.

Pro každou z nich Laban předpokládá pár protikladných pohybových kvalit. Ve spojení s plynutím rozlišuje vázané plynutí a volné plynutí: zcela vázané plynutí ústí v znehybněné pohyby; zcela volné plynutí ústí v pohyby s nedostatečnou strukturou, přehnaně expanzivní a impulzivní. Zde vidíme základní polaritu fáze připoutání mezi schizoidní imobilizací a hysterickým (fobickým) útekem.

Ve spojení s časem Laban rozlišuje mezi pomalými, opožděnými odezvami a odezvami prudkými, zrychlenými. V biologii je význam času spojen s metabolismem: zde vidíme základní protiklad mezi sníženým nábojem a zpomalenými odezvami depresivních reakcí a silnými a rychlými pohyby manické odezvy. Osoba v depresi si může vzít drogu nazývanou „speed“ (amfetamin) k povzbuzení svých reakcí.

Labanova třetí kategorie je ‚váha‘. Jejími dvěma extrémy jsou nucené pohyby nabitě úsilím, ovládané gravitací, těžké a k zemi směřující; opačný postoj k tíži se chce vznést od země způsobem, který vzdoruje kolapsu a překonává gravitaci. Zde můžeme rozeznat jádro psychopatické tendence vzpírat se kolapsu. Ve smršťujícím se a stlačeném těle masochisty, u kterého je tělo doslova zakřiveno samo do sebe tlakem, vidíme situaci, kdy každý pohyb se zdá být vynucený.

Energetická funkce	Fáze dozrávání	Kontaktní kvality	Základní práva	Stres a blok	Charakterová polarita
Plynutí	Připoutání	Být a vidět	Identita	Rozštěpení a fragmentace	Schizoidní – Hysterický
Náboj	Výživa	Mít a ochutnávat	Výživa	Oslabení a vyčerpání	Paranoidní – Depresivní
Švih	Průzkum	Dělat a vytvářet	Úspěch	Drcení a deformace	Psychopatický – Masochistický
Napětí	Komunikace	Dávat a brát	Intimita	Odříznutí a ztuhnutí	Falický – Pasivně-submisivní

Vztah mezi těmito čtyřmi páry formulací charakterových struktur (vedoucími na osm základních charakterových obran) a Lowenovými pěti základními charakterovými reakcemi může být shrnut následovně:

Hierarchická úroveň v Lowenově charakterologii	Bloky připoutání	Bloky výživy	Bloky průzkumu	Bloky komunikace
1. Právo existovat	Schizoidní obrana			
2. Právo potřebovat	Fobická obrana (pre-genitální hysterie)	Obrany orálního charakteru (s depresí)		
3. Právo být svobodný		Paranoidní obrany	Psychopatické obrany	
4. Právo být nezávislý			Masochistické obrany	Obrany pasivně-submisivního charakteru
5. Právo chtít				Obrany rigidně-asertivního charakteru
	„Oční“ fáze	Orální fáze	Anální fáze	Genitální fáze

Labanova poslední kategorie zahrnuje dvě extrémní reakce na prostorové dimenze, které pojmenoval „přímá“ a „nepřímá“. Přímá reakce je rovná a lineární, nepřímá reakce je ohnutá, zprohýbaná, zkroutená a vyhýbá se přímosti. Je zde jasný vztah mezi přímým, nataženým, prodlouženým a nepružným postojem k prostoru a falickým reakčním vzorcem. Opačný vzorec je pružný, pohyblivý a zakřivený. Není těžké zde rozpoznat vzorec pasivně submisivních reakcí.

Laban považuje osobu, která je svobodná ve svých pohybech, za schopnou reagovat v jakémkoliv bodu spektra mezi extrémy každé kategorie, jak to vyžaduje situace. Může být nehybná nebo v pohybu, pomalá nebo rychlá, nepružná nebo flexibilní, násilná nebo jemná, podle potřeby. Na charakterové odezvy se můžeme dívat jako na zkeslená vyjádření těchto primárních tendencí: schizoidní osoba není jenom nehybná, je zamrzlá; falická osoba není jednoduše přímá, je nutkavě dotěrná, atd.

Shoda mezi čtyřmi Labanovými kvalitami úsilí a pohledem na charakter, který jsme rozvinuli v tomto článku, je pozoruhodná a naznačuje, že se nejedná o náhodné uspořádání nebo jen jednu z mnoha možných klasifikací, ale o takovou, která má hluboký vnitřní smysl.

Neexistují žádné čisté charakterové typy. Každá osoba, kterou potkáte, má svůj vlastní jedinečný životní proud. Žádné dva životní proudy nejsou stejné. Ale zkušenosti, které vedou k blokování a pokřivení aktivních dospívajících životních energií, mají mnoho společného. Tak můžeme rozpoznat vzorce a struktury ve znehybněných energetických formách. Charakter, jak připomíná Reich, je zamrzlá historie.

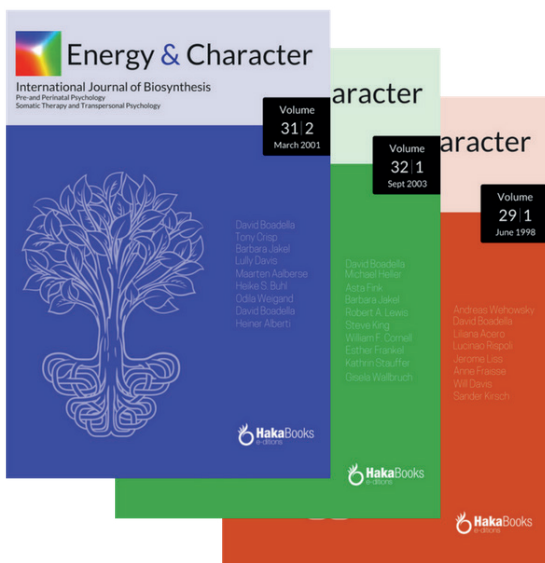
Když se snažíme rozpustit nějakou část charakterové struktury, setkáváme se s odporem. Každá neurotická obranná reakce bojuje o svůj život. Nemůže být přemožena silou. Dítě, které našlo způsob, jak se bránit proti traumatům z raného dětství, se nerozhodne stát zdravým ve spolupráci s terapeutem, který bez soucitu útočí na jeho pancíř. Pancíř musí být změkčen a rozpuštěn a nejlepším terapeutickým spojením v tomto procesu je život, který v osobě, se kterou pracuje, dřímá.

Studium charakterových obran je studiem patologie: tyto vzorce ochromují a omezují rostoucí život. Ale Reich ke konci života hovořil (33) o život zachraňující funkci sekvestrace; ve finální analýze je funkce pancíře život ochraňující. Je pravdou, že voda zmrzne, ale proud tím pádem nevyschne. Když začnou zamrzlé charakterové reakce roztávat, život, který byl zachován, je opět připraven proudit. Charakterová struktura je způsob, jak se vyhnout smrti – děti se doslova utrápily k smrti z nedostatku připoutání, pokud si nebyly schopné vyvinout patřičné vzorce přežití. Když se charakterová struktura začne hroutit, probudí se nový strach ze smrti, smrti sebe sama, jak se známe. Lidé říkají: „ano, ale když mi vezmete můj pancíř, jak vím, že pod ním vůbec něco je, třeba jsem prázdný.“ Hlubková terapie se tím pádem může stát cestou zpět k mnoha smrtím, kterými člověk mohl zemřít bez obran; ale přináší zjištění, že všechno se to stalo před dlouhou dobou. Minulost zamrzla, ale přítomnost může začít znovu proudit. Člověk přežil smrt v minulosti a smrt v budoucnosti ještě nenastala, a tak objevuje, že mezitím je tu mnoho co žít.

Reference

1. Reich, Wilhelm Character Analysis, New York, 1949.
2. Fenichel, Otto The Psychoanalytic Theory of Neurosis, London, 1946.
3. Baker, Elsworth Man in the Trap, New York, 1967.
4. Lowen, Alexander Physical Dynamics of Character Structure, New York, 1958.
5. Guntrip, Harry Personality Structure and Human Interaction, London, 1961.
6. Lake, Frank Clinical Theology, London, 1966.
7. Lowen, Alexander The Betrayal of the Body, New York, 1967.
8. Lowen, Alexander Depression and the Body, New York, 1972.
9. Bowlby, John Attachment and Loss, Vol. I & II, London, 1971, 1973.
10. Lowen, Alexander "A hierarchy of character structure", Energy and Character, Vol. 5, No.3.
11. Lake, Frank Clinical Pastoral Care in Schizoid Personality Reactions, 2nd edition.
Nottingham, 1971. Extracts from this appeared in Energy and Character,
Vol.3, No.2, May, 1972.
12. Rycroft, Charles Anxiety and Neurosis, London, 1968.
13. Schatzman, Morty Soul Murder, London, 1973.
14. Boadella, David "The divided self", Energy and Character, Vol.3, No.2, May, 1972.
15. Christiansen, Bjorn Thus speaks the body, Oslo, 1963.
16. Bevan-Browne, M. Sources of love and fear, Wellington, New Zealand, 1950
17. Berger, John Ways of Seeing, London, 1972.
- 18a. Boyesen, Gerda "Experiences with dynamic relaxation",
Energy and Character, Vol.1, No.2,
January, 1970.
- 18b. Boyesen, Mona-Lisa "Psycho-peristalsis", Energy and Character, Vol.5, No.1,
January 1974.
- 18c. Boyesen, Gerda "The primary personality and the streamings",
Energy and Character, Vol.3,
No.3, September, 1972.
19. Darwin, Charles The expression of the Emotions in Man and Animals, London.
20. Klein, Melanie "Mourning and its relation to manic-depressive states", International
Journal of Psycho-analysis, Vol.21, Part 2. (April, 1946).
21. Barrett, Anthony Instinct and Intelligence, London, 1967.
22. Braatoy, Trygve Fundamentals of Psycho-analytic Technique, London, 1948.
23. Boadella, David "Emotional expression and vegetative rhythms", Energy and Character,
Vol.5, No.1, January, 1974.
24. Russell, W.M.S. & Claire Human Behaviour, London, 1967.
25. Suttie, Jan The Origin of Love and Hate, London, 1935.
26. Reich, Wilhelm Cosmic Superimposition, Rangeley, Maine, U.S.A., 1952.
27. Boadella, David "The return of the repressed", Energy and Character, Vol.3, No.1,
January, 1972.
28. Boadella, David "Moralism, pornography and encounter", Energy and Character, Vol. 4,
No.1, January, 1973.
29. Ritter, Paul & Jean "Genital play in children", Orgonomic Functionalism, Vol.3, No.4, 1956.
30. Reich, Wilhelm The Murder of Christ, Rangeley, Maine, U.S.A., 1953.
31. Lowen, Alexander Love and Orgasm, New York & London, 1965.
32. Pierrakos, John "The problems and position of modern woman", Energy and Character,
Vol.3, No.2, May, 1972.
33. Reich Wilhelm "The emotional desert", Core, Vol.7, 1955.
34. Winnicott, Donald The Maturation Process and the Facilitating Environment,
London, 1965.

Free Article

If you wish to receive more information about the reissue of the journal, we invite you to visit our website www.energyandcharacter.com, where you can get information about how and where to buy them.

🏠 www.energyandcharacter.com
✉ journal@energyandcharacter.com
☎ +34 680 457 788 - 620 012 111